LOCOTENENTUL M. D. IONESCU

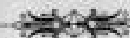
CERCETARI ASUPRA ORAȘULUI CONSTANȚA

GEOGRAFIE ȘI ISTORIE

PREFAȚA DE DOMNUL GR. G. TOCILESCU

CU UN PLAN AL ORAȘULUI ȘI AL LUCRARILOR NOUE ALE PORTULUI

SCALA 1/[illegible]

BUCURESCI
TIPOGRAFIA ȘI FONDERIA DE LITERE THOMA BASILESCU
29, CALEA VICTORIEI, 29.
1897

Exemplarele vor fi semnate de autor.

Locotenentul M. D. Ionescu

Ilustruluĭ archeolog

Domnuluĭ Gr. G. Tocilescu

Autorul

Inchină.

Constanța 7 Sept. 1896

Iubite Domnule Locotenent,

Am citit lucrarea Dumitale asupra Geografiei și Istoriei Orașului Constanța, am admirat răbdarea cu care ai cules izvórele, lunga citire și mult numĕr a scrierilor referitóre la subiect, și dragostea, cu care te-ai ocupat de un material, ce nu adesea se împacă cu ocupațiunea armelor.

Puținele corecturi ce am făcut nu schimbă planul lucrării D-tale. Ea rămâne așa cum ai conceput-o. Acum aștept ca să-mi trimiți textul tipărit, spre a putè scrie prefața ce am promis.

Profit de ocasiune a te ruga să primesci sentimentele mele de iubire și de adevărată stimă.

Gr. Tocilescu

UN CUVÎNT ÎNAINTE

Istoricul orașului Constanța presintă, pe lângă un interes incontestabil, și greutăți destul de mari.

Presintă interes, pentru că dintre tóte orașele țerii nóstre, ea are trecutul cel mai vechiŭ și cel mai strălucit; într'ênsa pătrunse mai întêiŭ razele civilisațiunii eline; dênsa a fost metropola Pontului în epoca romană. Pe când între Dunăre și Carpați domnea întunerecul și barbaria, și o armată cu multă îndrăsnélă 'și ar fi încercat norocul, ca să trécă bětrînul fluviŭ, aci în liniștita colonie a Miletului, Ovidiŭ scria Ponticele și Tristele sale, templuri și palate mărețe se ridicaŭ, amfiteatre, monumente de artă, cari de și distruse prin foc și sabie, totuși ne vorbesc cu mai puțină elocință pentru trecutul Constanței, despre care cu drept cuvînt, se póte ḑice că este: *«orașul ce 'și-a îngropat istoria sub propria sa temelie.»*

Dar pe lângă interes, nu sunt mai puține greutăți, din causa lipsei de isvóre:

De la invasiunea Hunilor și a Bulgarilor și până térḑiŭ încóce, până după începutul secolului al XIX-lea, istoria Constanței tace.

In adevĕr, Genovezii înlocuind pe Milesianii de altă dată, aŭ lăsat urme despre comerciul ce 'l făcură în Constanța pe la jumĕtatea evului modern; istoria acestor timpuri însă a dispărut o dată cu ele.

Până mai dĕună-ḑi nu se scia nici măcar locul unde fusese orașul Tomis, unii 'l căutaŭ la Timișóra, alții la Mangalia, Papadopulos Vretos la Anadolkioi, iar alții făceaŭ dintr'unul și același oraș, două deosebite.

Sub raportul geografic — în sensul larg al cuvîntului — am întêmpinat de asemenea dificultăți, cum: lipsa unei mĕsurători exacte pe teren a suprafeței, al unui nivelment precis al orașului, etc.

După cum se vede, nu am pretenția de a da publicității o scriere completă, lucru ce ar întrece puterile mele pe de-o parte, iar pe de alta, istoria nu póte fi completă acum, când ȡilnic se fac descoperiri noue.

Sarcina, de-a presenta o scriere completă în sensul acesteia, o las celor mai competinți mie.

Singura'mi mulțumire este speranța, că acest al meŭ început, să pótă servi întru cât-va acelor ce ar vroi să se ocupe mai térȡiŭ de geografia și istoria acestui oraș.

Scriitorii de cari m'am servit sunt cu destulă autoritate pentru o scriere de felul celei a mele, de aceea am căutat ca să'i citez ori unde m'am servit de dânșii.

Țin, mai înainte de a termina, ca să aduc căldurósele mele mulțumiri ilustrului archeolog, Domnu'ui Gr. G. Tocilescu, pentru buna-voința ce 'mi-a arătat și sprijinul ce 'mi-a dat, procurându-mi pe de o parte isvóre în modesta mea lucrare iar pe de alta, oferindu-se a'mi o corecta și adăogi.

Rog pe Domnul Gr. G. Tocilescu a primi acéstă primă încercare, fructul a doui ani de muncă, că omagiŭ de recunoscință pentru buna-voința și sprijinul ce 'mi-a dat, ca să duc la bun sfârșit modesta mea lucrare.

Locotenentul M. D. Ionescu
Consiliul de război

Constanța, 1896, Octombre.

PREFAȚĂ

Autorul modestei lucrări de mai la vale a ținut cu ori-ce preț, ca eŭ să o presint publicului, deși dinsa conține destule merite spre a avé dreptul ca singură de sine să atragă atențiunea tutulor celor cari se ocupă cu geografia și istoria orașului Constanța.

Dacă cedez tînĕrului meŭ amic, este numai împrejurarea, că timp de 15 ani d'a rîndul mi-a fost dat să visitez fórte adese-ori capitala județului Constanța, să fiŭ martor aprópe ocular al prefacerilor ce ea a încercat, și s'o văd cum dintr'un simplu tîrguleț de aspect cu totul oriental și mai mult o ruină, a devenit un oraș frumușel, românesc și vioiŭ și cu tendințe din ce în ce către Occident.

Dar o dată cu orașul modern renăscênd și înfloritor, am urmărit nu cu mai puțină iubire și interes orașul cel vechiŭ, colonia milesiană de acum două mileniĭ și jumĕtate!

Grație monumentelor mai ales epigrafice, adunate cu grije și studiate, am putut să asist la o adevĕrată resurecțiune a cetății vechilor Tomitani, a strălucitei și puterniceĭ Metropole Pontice, cu organisația ei politică, religiósă și socială, cu viața ei publică și privată, cu arta, industria și comerciul ei, cu chipul de gândire și de traiŭ al numerósei sale populațiuni de odinióră.

Unde până acum două deceniĭ lumea învĕțată nu scia aprópe nimic despre trecutul orașului nostru, și nu se cunoscea de cât vre-o 3—4 inscripțiuni, astă-ȡi paginĭ întregĭ din analele sale pot fi citite, o prețiósă archivă de pétră este formată și se póte studia în Museul național.

Ast-fel orașul modern, nu mai puțin ca și cel antic, n'aŭ putut să ne lase indiferenți, ba ne-a legat de ele printr'o comóră de impressiuni și de amintiri, ce nimic nu va puté să le ștérgă până la sfîrșitul vieței.

Écă pentru ce am lăudat, și în acelaș timp am admirat, silințele D-luĭ Locotenent D. M. Ionescu, de a ne înfățișa într'o expunere scurtă, clară și methodică trecutul și presintele orașuluĭ nostru de predilecțiune.

Timpul ce ĭ-a lăsat liber îndeplinirea sarcinilor carierei sale, dînsul a sciut a-l întrebuința cu bine și cu folos pentru sine și pentru patria sa; dînsul a evitat inerția spirituluĭ și sedentaritatea intelectuală—bólă periculósă și care amenință a umple vatra Românieĭ cu cenușă mórtă—, s'a ridicat prin studiĭ și reflecțiune, prin dragoste a munciĭ și energie laboriósă, maĭ presus de sarcina sa profesională, și căutând să guste plăcerile vieţeĭ superióre, s'a îndeletnicit și cu lucrările mințiĭ și ale cugetăriĭ, făcênd și pe alțiĭ a le gusta împreună cu D-sa.

Fie ca opera D-luĭ Ionescu să fie un îndemn pentru camarazii săĭ, precum este și un titlu pentru autorul eĭ; dar tot de o-dată dorim ca ea să fie și o înștiințare pentru toți: Dobrogea oferă încă un teren bogat de explorațiunĭ pentru etnograf, filolog, archeolog, epigrafist și istoric; când oficerul descinge sabia și consacră studiuluĭ acesteĭ provinciĭ orele luĭ de odihnă, bărbațiĭ de sciință și de profesiune, întârdia-vor încă a-ĭ urma exemplul?...

GR. G. TOCILESCU

București, 1. Ianuarie, 1897.

CERCETARI

ASUPRA

GEOGRAFIEI ȘI ISTORIEI ORAȘULUI CONSTANȚA

I. Situațiune.

Orașul și portul maritim Constanța sunt așeḑate pe capul cu acelaș nume, la 44°,10',15'' latitudine nordică și 26°,21',25'' lungitudine estică, dupĕ meridianul Parisuluĭ [1]).

II. Forma, dimensiunĭ, suprafață.

Orașul Constanța se compune din douĕ părți:

1) *Partea peninsulară* prelungită în Marea-Négră în direcțiunea S.-E.; are forma trapezoidală, cu baza cea mică (S.) la mare (desvoltarea cósteĭ 700^m de la Vamă la clădirea Institutuluĭ geografic), iar prin baza cea mare (N.) se légă cu partea continentală (pe o lărgime de 950^m, o linie ce ar pleca de la țĕrmul vestic în dreptul spitaluluĭ militar, până la țĕrmul de est în dreptul vechiuluĭ spital comunal.)

Cele-l-alte douĕ laturĭ (de E. și V.) sunt scăldate de mare (cea de E. cu o desvoltare de 1050^m, iar cea de V. cu o desvoltare de 1500^m.)

1) Corréard. Guide maritime dans la mer Noire. Paris 1854, pag. 60. Dupe Greenwich 27°,14' long.

Ambele aceste din urmă laturĭ presintă sinuosităţĭ maĭ mult saŭ maĭ puţin pronunţate. Cea de V. închide golful şi portul Constanţa. Malul formézã aci două terase până la mare în partea nordică, la S. este apĕrat contra rupturilor şi dărîmărilor printr'un postament de piatră ce înaintéză în mare, pe o distanţă de 450^{m} la o adâncime sub apă de 20—25 picióre [1])

Cósta de Rĕsărit este maĭ abruptă şi espusă rupturilor din causa valurilor. Postamentul de care vorbirăm maĭ sus, este la acéstă cóstă puţin maĭ pronunţat, însă la biserica arménă înaintéză în mare şi se sfârşesce la biserica elenă; spre N. malul se surpă maĭ des şi maĭ cu uşurinţă, din causa lipseĭ acestuĭ soclu.

Partea peninsulară ast-fel încadrată mĕsóră o suprafaţă de 892.500 $^{m. p.}$

2) *Partea continentală* iarăşi de formă trapezoidală (numaĭ latura Estică cu o desvoltare de cóstă de 1250^{m}, udată de mare) *se întinde pe o suprafaţă de 1.260.000 $^{m. p.}$*

Suprafaţa dar totală a oraşuluĭ (după planul aci alăturat) ar fi aproximativ de 2.152.500$^{m. p.}$ (215$^{H.}$ 2500$^{m. p.}$) cu o desvoltare de cóste de aprópe 4.500^{m}. din carĭ numaĭ 500^{m} servesc de port [2]).

III. Hipsometrie.

După calculele hipsometrice făcute de inginerĭ localĭ şi de D-nul inginer Cucu [3]), am putut afla că cota la

1) Corréard, op. cit., pag. 59.

2) Tóte cifrele sunt luate cu aproximaţie, din causa lipseĭ uneĭ mĕsurătóre esacte pe teren. Desvoltarea cóstelor de asemenĭ.

3) N. Cucu St. Proiect pentru alimentarea cu apă a oraşuluĭ Constanţa. Bucuresci 1895.

colţul E. al Bulevardului Elisabeta (Hotel Carol) este de 9^{m}, iar la vêrful movileĭ Avretük (lângă casarma cavaleriei) este de 55^{m}.

Aşa dar, pe o lungime de două chilometre, distanţă ce separă aceste două puncte, avem o diferenţă de nivel de 30—33^{m} (socotită de la pólele movileĭ), ceea ce revine a dice, că terenul cobóră în direcţia N.-S. cu o pantă uşóră, de 0,^{m}016 pe metru; în direcţia E.-V. panta este şi maĭ dulce [1]).

IV. Natura terenuluĭ

Constanţa datoresce existenţa sa natureĭ fericite a terenuluĭ pe care e clădită, şi care 'ĭ servesce de soclu.

Dacă observăm stratele de piatră regulat supra-puse ce o inconjură, şi carĭ sunt destul de pronunţate în mare, maĭ ales la Hotel Carol şi pe tot ţĕrmul până la Port; dacă asemenea constatăm mâncăturile şi surpările ce se fac, pe ţĕrmul de E. la intervale de timp fórte scurte, ne vom asigura cât de mult datoresce Constanţa postamentuluĭ format în epoca terţiară din teren *miocen.*

Stratul acesta de lespedĭ supra-puse şi destul de bine unite între ele, se întinde orisontal la o adâncime de 25—30^{m} de la mare în uscat şi se limitéză la o linie ce ar fi dusă de la viĭ (parc) până la casarma jandarmilor, linie neregulată, concavă spre sud. Stratul este de asemenea puţin pronunţat pe cósta de E. de la biserica elină spre N.

Restul terenuluĭ este quarternar-diluvic, ca cea maĭ mare parte a Dobrogieĭ.

Miocenul este representat în Dobrogia printr'o suprafaţă destul de întinsă pe valea Carasuluĭ, de o

1) Diferenţele de nivel sunt raportate la Marea Négră.

parte și de alta a liniei Cerna-Voda-Constanța, Medgidia ocupând centrul; printr'o porțiune mai mică ($7^{\text{kim. p}}$) de alungul Süd-ghiolului între Canara și Palaz și printr'o neînsemnată porțiune la capul Tuzla [1]).

V. Marea Négră [2]).

1. Istoric

Astă-ḑi Marea Négră se numesce:

La Mer Noire, la Francezi;
Black Sea, la Englezi;
Schwartzes Meer, la Austriaci și Germanî;
Cernoe More, la Rușî;
Kara Deniz [3]), la Turci și Tătarî;
Mare Nero, la Italienî și Levantinî;
Pontus Euxinus, la Grecii antici și Latinî;
Mavro Tallassa, la Elenii modernî;
Svarta-Haf [4]), la Scandinavi.

Anticiî eraŭ deja în stare să represinte pe o suprafață plană conturul lumeî cunoscute; cu acéstă ocasiune eî făcură și pe acel al Mărei Negre.

De și imperfect, eî cunosceaŭ în destul țërmurile sudice ale acesteî mărî; cât despre limitele septentrionale ele eraŭ nelimitate. Regiunea sudică purta numele de *Marea Ascenez* [5]), acea nordică de *Marea întunecată*.

1) Geologiche Uibersichtskarte der nördlichen Dobrudscha von Karl F. P.ters. Viena, 1867.

2) Locot. Colonel M. Drăghicescu. Note pentru a servi la istoricul principalelor puncte pe Dunăre de la gura Tisei până la Mare și pe cóstele mării de la Varna la Odesa. Galați, 1892.

3) Fomaleoni. Historie philosophique et politique du comerce, de la navigation et des colonies des anciens dans la mer Noire. Venise 1789.

4) B. D. Hasdeŭ. Istoria critică a Românilor.

5) Fost'a vre-o relațiune între acest nume și acel (posterior) d. Axenos? (Drăghicescu).

Gradul de civilisație al omeniret, *în timpul când termenul boreal al lumet cunoscute era cóstele sudice ale Măret Negre* ne arată în destul caracterul de seriositate al cartelor făcute în acea epocă.

Chiar primiî geografi greci, aceî ca Eratosten, Strabon, Ptolomeŭ etc., deteră acesteî mărî nisce conture destul de ciudate în raport cu acele ale actualitățiî. Ce grad de încredere li se póte acorda? Fost-aŭ ele expresiunea realitățiî? saŭ ignoranța, mărită cu efectul zoniî toride asupra imaginațiuneî popórelor, 'șî avu și ea partea sa de influență în traseul conturelor Măreî Negre din acea epocă [1]).

In timpurile cele vechî, Greciî aŭ numit-o *Axenos, inospitalieră*. înainte d'a fi deschisă comerciuluî, ea era teribilă, fiorósă și periculósă din causa repetatelor sale furtunî; cețurî dese o acoperiaŭ, ast-fel că se credea, că țërmurile sale atingeaŭ *regiunile întunericuluî și posomorîta locuință a nopțiî* [2]).

Chiar și după ce a fost deschisă comerciuluî, purta acest nume, din causă că popórele ce locuiaŭ pe țërmurile sale sacrificaŭ idolilor lor pe nenorociții, ce naufragiile 'î făceaŭ a cădea în mâinile lor.

Când maî în urmă, Greciî se familiarisară cu dênsa, când 'î civilisară țërmurile, eî o numiră *Euximus* saŭ *ospitalieră*.

Marea de sud, marea de miază-ḑi la Herodot [3])

Πόντος în limba vechie elenă însémnă *mare completă*; din acéstă vorbă și *Euxinus* se făcu *Pontus Euxinus, determinată mare ospitalieră*.

Numele Mărei Negre era dat la multe alte mărî [4]).

1) A se vedea anexa No. 1. *Vechia întindere a Măreî Negre*.

2) Strabon. Cartea I-a.

3) Historie d'Hérodote, trad. par Guiguett. Paris 1866, pag. 223.

4) *Marea Adriatică* însémnă *Marea Négră*. *Adriatica* nu este

Diodor de Sicilia făcênd menţiune de potopul, care din Helespont se ridică până în munţii Samothraciei, spune că acest *potop fu consecinţa erupţiunei Mărei Negre*[1]).

Spiritualul călětor Tournefort[2]) dice, că *acéstă mare n'are negru de cât numele*[3]).

Ovidiŭ avea o idee măgulitóre de acéstă mare *(Euxini mendax cognomine Pontus)*; în altă parte el o numesce *atrum mare*, cu înţelegere de *négră, funestă*; póte cea mai funestă din tóte mările, pentru că nici o dată vênturile moderate nu suflaseră în ea: *(Neque jactantur moderatis aequora ventis.)* el voia a provoca aceiaşi neîncredere chiar pentru locurile vecine: *(Nec minus infida terra timetur aqua.)*

Un vers al luĭ Ovidiŭ: *Stygia modo nigrior unda* a făcut pe Méry să se întrebe, dacă el voia să arate Pontul Euxin? şi dacă mânia ilustruluĭ exilata vut-a óre atâta resunet pentru a face să se adopteze pretutindenĭ supra-numele de *négră*, dat *ospitalierii* mării a *Grecilor?*

In anticitate s'a numit *Mare Scyticum*[4]), *Cymericum, Amasonicum, Sarmaticum*, etc.

alt-ceva de cât *Atriatica: Atrr* la Latini, însémnă colórea *négră*, de aci *Marea Adriatică saŭ Atriatică* însémna *Marea Négră* (părerea Lt. Colonel Drăghicescu, op. cit.) Eŭ cred, că *Marea Adriaticum*, este luat după numele vechiuluĭ oraş *Adria*, o dată pe cóstele Italiei, acum prin aterismentele Padului, se află la câţi-va chilometrii în interior.

1) Formaleoni, op. cit., pag. 194, vol. I, note. Idem, pag. 201. Pontul credeaŭ aceĭ din insula Samothracia, fiind închis în formă de lac, fu aşa de umplut de apele riurilor ce curgea într'ênsul, că el debordă spre a umple Hellespontul, a inunda o mare parte a Asiei, multe câmpii ale Samothraciei.

2) Botanist francez (1656—1708).

3) Méry-Constantinople et la Mer Noire.

4) Marcus Annaeus Lucanus (64 p. chr.) Pharsal. Cartea II.

Grecii Bizantinĭ fură ceĭ d'întêiŭ, carĭ o numiră *Mare Majora*; acest nume fu maĭ têrdiŭ adese-orĭ adoptat şi de Latinĭ[1]).

In evul mediŭ, Veneţianiĭ ca şi Grecii, o numiaŭ *Mar Maor saŭ Maura*[2]).

In dicţionarul turc al luĭ Hammer, se citesce: *Kara, negru* supra-nume, care predice *fericire* de la Osman I-iŭ[3]).

De la acéstă epocă în adevěr, Marea Négră, sub punctul de vedere turcesc, a secondat tóte întreprinderile lor cele marĭ, este dar fórte posibil ca *Kara (négră)* să fi fost botezată de Turcĭ în sensul de *fericită*.

Mery, care cunoscea fórte bine literatura turcă, pretinde că nu a găsit nicĭ un poet turc, care să fi vorbit rěŭ de Marea Négră.

Eruditul academician, D. Hăsdĕŭ, pretinde că *négreţa* Pontuluĭ s'a ivit abia în evul mediŭ: numele acesta pentru prima óră se găsesce la Tătarĭ, la Slavĭ, Scandinavĭ, Ungurĭ şi Turcĭ, adică la ceĭ carĭ cutreieraŭ triunghiul marin N.-V., al căruĭ vêrf se afla la gurile Dunării. D-sa maĭ dice, că origina numeluĭ négră se póte împinge cel mult până în secolul al X-lea şi că la diverse popóre Marea Négră s'a maĭ numit: *Marea Romană*, în înţeles de *Grécă* (Roma Nouă), *Marea rusă*.

După acelaş autor, marea acésta fu numită *négră* din causa Românilor.

Acest nume trecu la Turcĭ şi la Tătarĭ, sub acel de *Kara Deguiz*; la Slavĭ, *Cernoe More*; la Scandinavĭ, *Svarta-Haf*, iar Grecii îl împrumutară de la Osmanliĭ, prefăcêndu-l în Μαβρο-θάλλασσα; e probabil însă că eĭ să fi avut acest nume chiar cu mult înainte.

1) Hasdeŭ, op. cit., pag. 157, vol. I.

2) Idem.

3) Méry, op. cit.

Notarul anonim al regeluĭ Bela, o numesce în limba latină *Nigrum-Mare*.

Cantemir, de asemenea în *Tabula geographica Moldaviae* (pe la 1710), *Mare Nigrum*. «In sus de gurile Dunăriĭ până în Crimeia, în jos de gurile Dunăriĭ până la Varna; anume țĕrmurile făcĕnd parte din bazinul Carpato-Danubian, iacă propriŭ ḑis numele de *Neagra mare*; pe când dincolo de Meotide (M. Azow) și dincolo de Bosfor, ea nicĭ o dată nu s'a chemat ast-fel, până la *moderna generalizare* a terminologieĭ geografice» [1].

Se maĭ pretinde că, numele de *négră*, ar fi fost dat acesteĭ mărĭ, din causa obscurităţiĭ ce produc negurele sale, de și acéstă obscuritate a existat în tóte timpurile, grație posițiuniĭ ce ocupă marea pe fața pămĕntuluĭ, între frigul și întunericul Norduluĭ și între lumina și căldura equatoruluĭ [2].

In cele din urmă numele de *Négră*, se pretinde a fi traducția vorbeĭ turceștĭ *Kara*, și că turciĭ (se găsesc și de aceste păreri) 'ĭ-ar fi dat acest supra-nume din causa *Carilor* [3].

In acest cas turcescul și tătărescul *Kara Deniz*, ar însemna *Marea Negrilor*, cu tóte ca Bouillet, crede că Tătariĭ 'ĭ-aŭ dat acest nume din causa *negrelor* pădurĭ

1) Hasdeŭ, op. cit.

2) Formaleoni, op. cit.

3) *Carii*, nu eraŭ Grecĭ de origină, dar barbarĭ care adoptaseră limba și obiceiurile argiane. Capitala Carilor era *Milet*, și de aci se numiaŭ *Milesianĭ*, coloniile carĭ aŭ eșit din acest oraș se rĕspândiseră pe țĕrmurile de V. ale Mareĭ Negre, unde fondaseră maĭ multe orașe. Nu se scie până la ce punct vorba *Milesianĭ* ar putea proveni și din gréca *Melas*, negru. Resboiul fiind maĭ cu osebire meseria Milesianilor, Formaleoni a emis ciudata părere, că vorba latină *Miles* (din care Românii aŭ făcut *militar*), ar deriva de la acest nume.

ce înconjuraŭ marginele sale. In fine un scriitor contimporan: Frédéric Béchard (1872) o numesce; *trista și desolata mare Neagră*. De ce óre?

2. Starea de acum a Măriĭ Negre [1].

Marea Négră este așeḑată între 41°,05',30'' și 46°,38' latitudine septentrională, și între 25°,8' și 39°,26' longitudine orientală, socotită de la meridianul Parisuluĭ.

Cea maĭ maĭ mare lărgime este de 612,681^{m} (331 mile, o milă=1851^{m}) de la micul golf Penderaklia, până la Dnipru (în sensul meridianuluĭ 29°).

Lungimea de la Golful Burgas la Poti (în sensul paraleluluĭ 42°,30') este de 1,169,832^{m} (632 mile).

Pe tot acest spațiŭ, ea este aprópe fără stâncĭ, afară de strîmtórea Kerciu și împrejurimile.

3. Curențĭ [2].

Un singur curent face circuitul Măreĭ Negre, curent destul de forte. El ese din Marea Azowuluĭ și datoresce origina sa vărsăriĭ Donuluĭ. La extremitatea sudică a Crimeieĭ este destul de bine simțit și se divide în maĭ multe direcțiunĭ, din care cea despre N. este cea maĭ principală. Indreptat către vărsările fluviilor Dnipru, Bug și Nistru, acesta 'l silesce a lua direcțiune spre S., unde întâlnesce puternicul curent format de Dunăre, cu care urmând fórte repede în direcția cóstelor, se precipită către strimtoarea Bosforuluĭ.

Aci partea cea maĭ considerabilă scapă pe Bosfor, iar restul urméză cóstele Asieĭ Micĭ, Mingrelieĭ, Abasieĭ, pentru a reveni la strimtórea Kertch de unde a plecat.

1) Corréard, op. cit.

2) Corréard, op. cit.

Acest circuit póte fi modificat câte o dată de influenţa vênturilor, saŭ de circumstanţele locale.

Contra curente există câte-va, pe cóstele Bulgariei şi Dobrogiei.

4. Vênturi [1]).

Vêntul de N.-E. aduce timp senin, iarna frig; cel de N.-V. saŭ V. din contra aduce ceaţă şi umedélă. Cóstele Dobrogiei sunt influenţate de catena Balcanilor şi Carpaţilor.

5. Apa Mărei. Băi.

După analisele făcute, apa Mărei Negre conţine 18 la mie grame săruri:

Acid carbonic CO^2.
Clorur de Sodiu Na Cl
» » magnesiu $Mg Cl^2$
Sulfat de magnesiu $SO^4 Mg$
Carbonat de calce $CO^3 Ca$
» » magnesie $CO^3 Mg$
Sulfat de calce $SO^4 Ca$
Brom (urme) Br.

E de mare interes analisa ce s'a făcut plantei marine, ce se vede crescută pe lângă ţărm.

Este o plantă aquatică marină; începe a fi distinsă în luna Maiŭ, când presintă o colóre cărămiḑie deschisă, iar ajungênd la maturitate, pe la jumĕtatea lunei Septembrie, colórea este roşie brună.

După culegere schimbă colórea în négră.

Se numesce *cystosira barbata* din clasa Algelor [2])

1) Corréard op. cit.

2) M. Mihăileanu, farmacist de divisie. Studiul plantelor marine din jurul Constanţei.

S'a analisat acéstă plantă şi s'a găsit (cu tóte mijlócele neperfecte de obţinerea sărurilor) că contine 3 la mie gr. iod, iar săruri 52 la sută gr:

Sulfat de potasse $SO^4 K^2$
« « magnesie $SO^4 Mg$
Clorur de potassium ClK
« « sodium Na Cl
Clorhydrat de amonium $Cl Az H^4$
Carbonat de sodium $CO^3 Na^2$
Acid fosforic $PO^4 H^3$
Jodure I
Bromure Br

Băile de mare sunt recunoscute şi visitate încă din epoca Romanilor; între altele se scie, că legatul saŭ guvernatorul Moesiei inferióre, Caius Prastina, Messalinus, în timpul luĭ Antonin Pius, înălţă la Tomi, geniuluĭ locului *(genio loci)*, un altar de marmură, ca băile să-i aducă sănĕtate [1]).

VI. Istoria oraşuluĭ.

Istoria oraşuluĭ Constanţa se pierde în nóptea trecutuluĭ, începênd cu timpurile preistorice.

Pentru înlesnirea studiuluĭ, voiŭ împărţi acéstă istorie în trei periode:

1) *Din timpurile cele maĭ vechĭ ale fundaţiunei sale, până la ocuparea Dobrogeĭ de către Turcĭ.*

1) GENIO
LOCI
C. PRASTINA
MESSALLINUS
LEG. AUG. PR

G. G. Tocilescu. Mittheilungen aus Oesterreich. Wien, 1886.

II) *De la stabilirea Turcilor în Europa, până la anexarea Dobrogeĭ la Coróna Româniеĭ.*

III) *Istoria actuală a Constanţeĭ.*

I) *Din timpurile cele maĭ vechĭ ale fundaţiuneĭ sale, până la ocuparea Dobrogeĭ de către Turcĭ.*

Originele oraşuluĭ nostru sunt, ca a tutulor cetăţilor antice, acoperite într'un vĕl mitic şi legendar.

Se scie, că numele sĕŭ în anticitatea greco-romană era *Tomis*, care după o esplicare etimologică, ar deriva de la verbul τέμνω (a îmbucătăţi), cu referinţă la litoralul cel smăcinat şi abrupt al oraşuluĭ.

Ceĭ vechĭ însă, raportaŭ origina numeluĭ la legenda Medeieĭ, care a asvêrlit pe acest ţĕrm membrele sfărîmate ale frateluĭ sĕŭ, precum ne asigură nefericitul poet Ovidiŭ:

«*Inde Tomis dictus locus hic, quia fertur in illo Membra soror fratris consecuisse sui.*»

(Acest loc fu apoĭ numit Tomis, fiind că acolo se ḑice, că o soră a tăiat membrele frateluĭ sĕŭ.)

Acesta este un episod numaĭ din întrégа lume de legende ţesute în jurul frumóseĭ expediţiuniĭ argonautice.

Se ḑice, că Phryxus şi Helles, copiiĭ luĭ Athamas, regele Minyenilor din Orchomenos (Beotia, la N. E. de Livadia de adĭ) şi aĭ Nepheleĭ, spre a scăpa de persecuţiunile vitrigeĭ lor mame, Ino, care după preḑicerile oracoluluĭ de la Delphĭ, vroia să-ĭ omóre, fugiră călare pe un berbece, fiul luĭ Neptun şi al Theophaneĭ; avea darul vorbireĭ, raţiuneĭ şi pe acela de a traversa apa şi aerul. Acest berbec 'ĭ era oferit Nepheleĭ de Mercur.

In călătoria lor, Helles căḑu în Dardanelle, care primi de atuncĭ numele de Hellespontus (marea Helleĭ), iar Phryxus, după ce plânse mórtea suroreĭ sale, rugă pe Mercur, care transformă berbecele, făcêndu-ĭ lâna de aur.

Ajuns la Aea, reşedinţa regeluĭ Aetes din Colchida (Mingrelia), sacrifică cu voinţa luĭ Mercur, berbecele, luĭ Zoe Laphistios, Marte, saŭ chiar luĭ Mercur; saŭ (maĭ spune tradiţia), că Phryxus luând în căsătorie pe Chalciope, fiica regeluĭ Aetes, dărui acestuia pielea berbeculuĭ şi că regele o puse în templul luĭ Marte, unde o păzia un balaur neadormit [1]).

Maĭ apoĭ (1352 a. chr?) Iason, fiul luĭ Eson, Regele Iolcosuluĭ (Thesalia), fiind-că i-s'a usurpat dreptul la tron de către unchiul sĕŭ Pelias, în urma prezicerilor oracoluluĭ Delphic se decise a umple Grecia cu renumele sĕŭ [2]).

In scopul calĕtorieĭ ce avea să întreprindă, Iason 'şĭ construi o navă «Argos» după numele constructoruluĭ, sub îngrigirea zeiţeĭ Athena (înţelepciunea). Se vede dar, că vasul a fost făcut după tóte regulele matematice şi mecanice, cu lemn din pădurile munteluĭ Pellion (Plessidhi). Ce va maĭ mult, cârma vasuluĭ era făcută de Athena, din lemn din pădurile Dodoneĭ.

Vasul avea 25—30 rame de fie-care parte şi fu construit la Pagasse, depărtare 3 mile de Jolcos.

Vestea acesteĭ cutezetóre întreprinderĭ rĕspândindu-se, toţĭ tineriĭ principĭ grecĭ se oferiră a lua parte şi plecarea avu loc din Argos.

---

1) Sub o altă formă, acéstă legendă elenă se găsesce, într'o mulţime de legende la Românĭ, Grecĭ, Ruşĭ şi Maghiarĭ. A se vedea «Tipul Phryxos» din Basmele Românilor. L. Şeineanu, Bucuresci, 1895. pag. 740—749.

2) Oracolul preḑisese luĭ Pellias, să se ferĕscă de un om încălţat cu un singur pantof, de un *monosandalos* (Se asĕmĕnă cu «Tipul Cenuşereasa» L. Şeineanu, op. cit. pag. 724.)

Pelias vĕḑu într'o ḑi pe nepotul seŭ Iason, trecĕnd riul Anauros, perduse un pantof în apă. Atuncĭ se învoi cu dênsul a 'ĭ lăsa domnia, dacă 'ĭ va aduce lâna de aur a berbeculuĭ nĕsdrăvan (Appolodor, Biblioth. I, 9.16.)

Nu vom urmări pe îndrsneţiĭ navigatorĭ prin diferitele locurĭ ale călĕtorieĭ lor: la Lemnos, Samothrace, pe Hellespont şi Propontide), la Bosphor [1], până la Colchida veche, aci eĭ urcară rîul Phassis şi ajunseră la Aea.

Aetes domnia pe ţĕrmurile Phasuluĭ; vechia naţiune a Lagienilor locuiaŭ partea de sus a ţĕrĭĭ, partea inferióră era guvernată de fiiĭ luĭ Phryxus.

Sosirea fără veste a acestor streinĭ dete bănuiala regeluĭ Cholchilor, aceste bănuielĭ crescură, când audi ca eĭ vin din Grecia şi caută pe fiiĭ luĭ Phryxus. Iason se presentă regeluĭ Aetes şi 'ĭ arĕtă că scopul călĕtoreĭĭ lor este de a lua pielea berbeceluĭ adusă de Phryxus. Aetes 'ĭ promise cu condiţiune de a ara pământul cu un taur cu picióre de aramă şi cu nărĭ de foc, iar acel pământ să fie semănat cu dinţĭ de balaur.

Medea, fiica regeluĭ, înamorată de Iason, inţelegĕnd intenţiunile tatăluĭ sĕŭ, părăsi împreună cu fratele sĕŭ Absyrthe într'o nópte palatul regal, şi cum prin ajutorul vrăjilor, unse corpul luĭ Iason 'l scăpă de sufla-

1) La intrarea în Bosphor, Argonauţiĭ avură a întêmpina marĭ greutăţĭ, căcĭ era de temut cioenirea Symplegadelor, carĭ se isbeaŭ în mijlocul valurilor spumegânde.

«...... timuit concursibus Argo
Undarum sparsas Symplegadas elisarum»
(Ovid. Metam. XV, 36—37)

Homer scrie încă: pe acolo dar nicĭ o corabie de ómenĭ, care ar ajunge la ele n'a scăpat până acum, căcĭ valurile mărĭĭ şi valvârtejurile foculuĭ dărîmător, duc tot de o dată scândurile corăbiilor şi trupurile ómenilor. In adevĕr, singura corabie călĕtóre pe mare, care trecu pe lângă ele, fu acea Argo, de care toţĭ se interesaŭ când plutia la Aete. Şi pe ea póte iute acolo ar fi isbit-o stâncele cele marĭ, dar Hera o petrecu pe dinaintea lor, pentru ca Iason 'ĭ era prieten.

(Odys X. 37—142)

rea veninósă a tauruluĭ. Pamĕntul fu semĕnat apoĭ cu dinţĭ de balaur şi produse fiinţe nouĕ [1]; aceştĭ fraţĭ, născuţĭ din pămĕnt se esterminară între dênşiĭ [2].

Regele însă nevoind a-ĭ da comóra, Medea adormi balaorul păzitor al lânĭĭ de aur, eroul îl omorî şi luă comóra [3].

Iason stăpân pe aceste douĕ comorĭ, luă drumul către occident, însoţit fiind şi de Absyrthe fratele Medeeĭ, traversă Pontul şi intră în imbucătura *unuĭ fluviŭ mare, pe care Greciĭ nu'l maĭ vădusĕră până atuncĭ.*

Acesta era Istru ce se varsă în mare prin 5 gurĭ. Aetes 'ĭ urmăria, atuncĭ Medea îndemnă pe Iason a tăia în bucăţĭ pe Absyrthe şi a'ĭ înşira membrele pe marginea apeĭ. Acest îngrozitor spectacol opri pe Aetes de a se apropia şi ast-fel Iason scăpă de furia regeluĭ, intêrdiându-l în adunarea membrelor fiuluĭ sĕŭ.

Capul şi mâinile fură atêrnate de o stâncă de către omorâtorĭ.

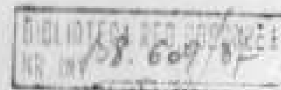
Aetes adună tóte resturile şi le îngropă, *iar locul fu numit Tomis, spre amintirea crudeĭ morţĭ a nefericituluĭ Absyrthe, ale căruĭ resturĭ dupĕ uniĭ, ar fi fost îngropate în movila Avretük, din marginea oraşuluĭ Constanţa* [4].

Ovidiŭ maĭ spune în privinţa oraşuluĭ Tomis:

«O mână de Colchi, urmărind pe Medea, ar fi fondat Tomis» [5].

Legenda însă este legendă. Istoria adevĕrată susţine că Tomis ar fi fost o colonie a Miletuluĭ şi că s'ar fi întemeiat pe la aniĭ 700 a. chr.

1) Fiuntque sati nova corpora dentes.
2) Terriginae fratres.
3) Cf. Apollod, I. 9, 23; Pindar Pyth. IV; Apoll. Rhod. IV; Ovid. Metam. III. L. Şeineanu, op. cit., pag. 486.
4) Locot-Colonel Drăghicescu, op. cit. pag. 214
5) Ovid. Tristia III. IX.

Dar unde să fi fost şi să fi înflorit vestita cetate Tomis?

S'aŭ emis diferite păreri, unele maĭ puţin fondate ca altele în privinţa loculuĭ ce a ocupat acest oraş; ast-fel uniĭ pretinseră, că Tomis ar fi fost la Kiew, alţiĭ la Ovidiopoli (Basarabia), saŭ la Stein-am-Anger (Austro-Ungaria) saŭ la Temişóra (Banat[1]). Tomaschek 'l pune la Tuzla-burnu.

Pe la 1851, un învĕţat grec D-nul Papadopulos Vretos, călĕtorind prin Dobrogia, a găsit la satul Anadolkioĭ o inscripţiune cu numele oraşuluĭ Tomis, de aci conclusiunea trasă de călĕtorul grec şi adoptată de savantul german D. Th. Momsen, că Tomis a fost pe locul ocupat astă-ḑĭ de satul Anadolkioĭ.

Fără îndoială atare conclusiune era pripită: câte pietre din monumentul de la Adam-Klissi nu aŭ fost găsite de d-nul Tocilescu la depărtărĭ de ḑecĭ de kilometre! Ḑecimĭ de alte pietre cu numele Tomis aŭ fost descoperite şi adunate de archeologul nostru din tóte părţile Dobrogieĭ. Orĭ-cine a avut trebuinţă de pietre cioplite, ca să le pună în construcţiunĭ, la morminte, ca să le scobéscă a le face adăpătóre de vite, etc., le-aŭ scos din ruinele Constanţeĭ, transportându-le pe ḑecimĭ şi sutimĭ de kilometri!

1) Formaleoni, care pare ar fi utilisat, fără a fi înţeles datele sigure ale veneţienilor asupra localităţilor din evul mediŭ, face diferinţă între Tomis şi Constanţa. Tomis, ḑice el, a purtat maĭ târḑiŭ în evul mediŭ numele *Zuonavarda*, iar în cele din urmă (către 1750) *Tomesoar* (nume ce ar avea óre-care legătură cu trecerea Ungurilor). Constanţa o arată maĭ la S. de Tomis.

Tot aşa se găsesce şi pe o chartă a veneţienilor făcută în secolul XIII (şi actualmente aflată în palatul Dogilor) Constanţeĭ 'ĭ dă a fi avut numele antic de *Heraclea*. Ca posiţiune topografică (după acea chartă) Tomis ocupă locul Constanţeĭ de aḑĭ. După alţiĭ, Tomis ar fi fost pe capul Singoli (Midia), maĭ la N., ceea ce ar esplica şi formarea legendeĭ cu Medea şi Absyrthe, şi că maĭ târḑiŭ Constanţa, devenind înfloritóre, ar fi adunat resturile de la Tomi, cea ce ar explica găsirea lor în acest oraş.

Era dar uşor de bănuit, că şi piatra în cestiune găsită la 1851 să se fi transportat de vremurĭ din Constanţa la câţĭ-va chilometri spre N. Astă-ḑĭ posedăm nu una, ci 25 monumente epigrafice cu: ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος τῆς μητροπόλεως (senatul şi poporul metropoleĭ Tomis) găsite chiar în Constanţa, în locul lor originar şi care prin urmare mărturisese existenţa oraşuluĭ în acest ungiŭ al măriĭ. Tot aci ḑilnic valurile măriĭ scot la ţĕrm monede de bronz cu legenda:

ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΠΟΝΤΟΥ ΤΟΜΕΩΣ[1]) şi nu se face cea maĭ mică săpătură, fără a nu se da peste fundaţiunile vechielor clădirĭ ale Metropoleĭ, peste zidurile eĭ încunjurătore, peste întinsa şi de maĭ bine de două mileniĭ a sa necropolă.

Dar nu numaĭ isvórele epigrafice, numismatice şi monumentale vorbesc pentru acéstă indentificare: avem şi mărturiile scriitorilor anticĭ: aşa Socrat de la Sozomene, vorbind, despre Sciţia ḑice: «*metropola este Tomis, oraş mare şi bogat situat la marginea măriĭ!*» Eĭ bine! Anadolkioĭ, se află la 2 chilometri şi maĭ bine de mare, este o vale băltósă şi despărţită de mare printr'un lac fără scurgere şi printr'o linie de dune! Ce ar fi căutat acolo coloniştiĭ Grecĭ, pe când aveaŭ o poziţie aşa de favorabilă la mare chiar, pentru scopurile lor comerciale?

Decĭ nu maĭ rĕmâne nicĭ o îndoială, că oraşul Tomis a existat acĭ pe locul Constanţeĭ, şi nu alt unde-va.

Dacă pe monedele bătute de Tomis se citesce

1) Mich. C. Soutzo. Coup d'oeil sur les monuments de la Dobroudja. Paris.

legenda: ΤΟΜΟΣ ΚΤΙΣΤΗΣ «Tomos fondatorul» acesta nu póte fi de cât un eroŭ eponim inventat de imaginația poporului, tot așa cum Bucur este dat de fondatorul orașului Bucuresci[1].

Rĕmâne stabilit, că Tomis a fost o colonie milesiană, fondată în secolul al VIII a. chr. și că a ocupat teritoriul Constanței de adĭ.

Milesianiĭ spre a înlesni traficul cu populațiunile indigene, creasera cam în secolul al VII-lea a. chr. coloniĭ comerciale pe cóstele occidentale ale Pontuluĭ. Ca și adĭ, eĭ aduceaŭ indigenilor productele pe care solul nu le producea, saŭ acelea ale uneĭ industriĭ înaintate și luaŭ în schimb materiile brute și grânele acesteĭ regiunĭ. Acest comerț pe care Genovezii, Venețianiĭ și Pizaniĭ, înlocuind, pe coaste occidentale ale Mărei Negre, pe Greci, l'aŭ practicat un mare șir de anĭ, sémĕnă acelora pe care marile și manufacturierele țĕrĭ ale occidentuluĭ fac chiar adĭ în aceste porturĭ.

1. Gr. G. Tocilescu. «Monumentul de la Adam-Klissi». Nota 1, pag. 9. «Domnul Mühlbach a fost cel d'întêiŭ, care a recunoscut după două inscripțiunĭ descoperite și copiate de dênsul, că Tomis este Constanța de adĭ; inscripțiunile aŭ fost publicate mai têrdiŭ de către alțiĭ (C. I. L. III, 765; 770) Comp. Reinhold Wagner, Moltke und Mühlbach, pag. 47, nota 1. Părerea D-luĭ A. Papadopulos Vretos «La Bulgarie ancienne et moderne» St. Petersburg 1856, că Tomis ar fi fost la Anadolkioi este greșită, de óre-ce satul acesta nu se află situat la mare, ci lângă lacul de apă dulce Südghiol, și nu are nicĭ o ruină antică; din contra, tóte inscripțiunile vechĭ grece și romane, monede, sculpturi, etc., s'aŭ gasit și continuŭ se descoperă în coprinsul orașuluĭ de adĭ Constanța, care e semĕnat numaĭ de ruinele edificielor și de mormintele anticuluĭ Tomis.

D-niĭ Ch. Robert «Note sur les débris antiques récueillis en 1855 à Kustendje». Metz 1862, pag. 4. Jules Michel «Les travaux de défe ce des Romains dans la Dobroudcha» Mémoires des antiquaires de France. XXV, pag. 219—220; Ern. Des jardins «Lettre

Aceste coloniĭ grece locuiaŭ cetățĭ destul de întărite spre a putea resista deselor năvălirĭ din partea triburilor vecine. Cu tóte acestea ele plătiaŭ puternicilor șefĭ barbarĭ aĭ triburilor ce 'ĭ înconjuraŭ, sume destul de bune spre a le protege în contra altora ce 'ĭ ar fi atacat.

Acum să ne fie permis a arunca o repede privire asupra destinelor atât de variate ale coloniei milesiane!

Încă din secolul al VI-lea a. chr., pe lângă cele-l-alte coloniĭ pontice, se menționéză și orașul Tomis. Herodot (484—406 a. chr.) denumesce tótă regiunea acésta coprinsă între Dunăre și Marea Négră, *Scythia minor*[1]) și menționéză printre locuitoriĭ sĕĭ pe *Geți* popor de origină tracică, dar fórte îndrăsneți, căci a fost singurul care cu ocasia expedițiuniĭ luĭ Dareius contra Scythilor, nu s'a lăsat de cât prin arme să fie supus. Expedițiunea persană neisbutind, popórele peninsuleĭ balcanice, care fuseseră împreună cu Dareius, precum și coloniile grecescĭ de la Marea Négră se emanciparā, între acestea a fost de sigur și Tomis.

Maĭ têrdiŭ orașul nostru este silit să plătéscă tribut

à M. Henzen sur quelques inscriptions inédites de Valachie et de Bulgarie» Annalli dell'instituto, 1868, pag. 271. G. Perrot «Mémoires d'archéologie, d'épigraphie et d'histoire» Paris 1875, pag. 182 și M. C. Soutzo «Coup d'oeil sur les monuments antiques de la Dobroudja» Révue archéologique 1881, XLII, pag. 287 și urm., s'aŭ pronunțat cu drept cuvînt pentru identitatea Constanței cu Tomis. D. Th. Mommsen se declarase maĭ întêiŭ (C. I. L. III, pag. 144) pentru Anadolkioi, dar a renunțat în urmă (pag. 997) după ce a fost făcut atent de către D. H. Kiepert. O părere de curênd emisă (Chroniques d'Orient. Paris. 1891, par Salom. Reinach) că ar fi existat două orașe Tomis la distanță de 14 km. unul de altul și anume, orașul maĭ vechiŭ, colonia Miletului, la Canara, iar orașul Roman la Constanța de astă-dĭ, nu se rĕzimă pe nicĭ o dovadă seriósă.

1) Herodot IV. 99.

Odrizilor, un neam tracic, care isbutise sub regele lor Sitalces, să formeze un imperiŭ puternic în peninsula balcanică (478—422 a. chr.), imperiŭ care se întindea de la rîul Abder, până la gurile Dunărei[1]).

Pe timpul luĭ Philip II, regele Macedonieĭ (359—326), Scytia minor, era ocupată de Geţĭ, care stăpâneaŭ şi coloniele grecescĭ Tomis şi Odessos (Varna)[2]).

Expediţiunea luĭ Alexandru cel mare din Maiŭ 335 a. chr, întimpină pe Tribalĭ prin aceste locurĭ, căcĭ Geţiĭ trecuseră deja pe malul stâng al Dunăriĭ. (Arrianus în secolul al II-lea).

Prin trecerea oraşelor pontice sub dominaţiunea macedonică, ele 'şĭ perdură autonomia. Tomis urmă aceiaşĭ sórtă; ca dovadă monedele de aur de pe atuncĭ cu efigia luĭ Lisimach şi cu inscripţia T O (Tomis).

Prin năvălirea Celţilor în peninsula balcanică (280 a. chr.), coloniele grece de pe ţĕrmurile Mărei Negre plătiră tribut acestora.

Tot prin acest secol (III a. chr.), Tomitaniĭ avură a susţine rĕsboiŭ cu două coloniĭ pontice: Callatis (Mangalia) şi Istropolis (Kasapkioi), fiind-că cetăţeniĭ Calatenĭ voiaŭ să facă din comerţ un monopol al lor. De aci se vede la ce grad de desvoltare ajunsese acest oraş în secolul al III a. chr. şi era unul din porturile pontice cele maĭ renumite.

La anul 71 a. chr., Luculus supunĕnd pe Tracĭ, anexézâ oraşele pontice la puterea romană, iar la anul 29 a. chr., Moesia devine provincie romană[3]).

Grecĭ primiră cu bucurie protectórea domnie romană

1) Thucydide, Cartea II. XCVII.
2) Xenopol. Istoria Romanilor, Vol. I, pag. 45.
3) Mommsen. Histoire Romaine, Cartea V. Cap. II.

în locul aceleĭ insuportabile dominaţiunĭ a popórelor barbare.

Strabon spune că pe timpul sĕŭ (domnia luĭ Tiberiŭ) Tomis era un mic castel; dar anticitatea sa 'ĭ se părea incontestabilă şi fabula morţiĭ luĭ Absyrthe era o probă certă. Tóte acestea ne lăsa a întrevedea multele sdruncinărĭ ce aŭ împiedicat crescerea şi mărirea oraşuluĭ Tomis, ast-fel că timpul nu'ĭ lăsase nicĭ o umbră de mărire, când în Decembrie, anul 10 d. chr, mica triremă Minerva debarcă pe Ovidiŭ în acest oraş[1]).

Dar să întrerupem un moment firul istoric al Colonieĭ Miletuluĭ, ca să schiţăm viaţa nefericituluĭ poet latin. El este poetul nostru acum, căcĭ cenuşa luĭ se adăpostesce póte pe pămênt românesc.

Publius Ovidius Naso, s'a născut la Sulmo (Sulmona) în Apeninĭ, la 20 Marte anul 711 A. U. C. (de la fondarea Romeĭ) saŭ 43 a. chr., dintr'o veche familie equestră, care se bucura de o posiţiune onestă.

Ab urbe Condita

El, ca şi fratele sĕŭ maĭ mare, Luculus, a fost destinat advocatureĭ şi a învĕţat retorica sub Aurellius Fuscus şi Percius Latro.

Vocaţiunea sa era alta, poetica, şi orele sale de retorică, poetul le întrebuinţa în cultivarea talentuluĭ sĕŭ.

Se vede, că la Romanĭ ca şi la descedenţiĭ lor Româniĭ, poesia nu era un mijloc de existenţa, de óre-ce Ovidiŭ întêmpină multe greutăţĭ din partea tatăluĭ sĕŭ, care 'ĭ spunea «Muzele nu îmbogăţesc».

După mórtea luĭ Luculus, la etate de 20 anĭ, tatăl încetă d'a se opune tendinţelor poetuluĭ, acésta cu atît maĭ mult, cu cât poetul era de o constituţie debilă.

Educaţia 'şĭ a complectat-o în grecesce la Athena, apoĭ

1) Ion Kalinderu. Romanii călători. Bucuresci 1895 pag. 9 şi 13.

călători cu poetul Macer prin Asia și Sicilia; întors la Roma, nu se scie dacă Ovidiŭ a esercitat advocatura. De și prin nascere avea dreptul la demnitatea senatorială, căci era *laticlavius* [1]), totuși nu a luat parte în senat. A fost unul dintre *Triumviri capitales* însărcinat cu judecățile capitale, iar maĭ tĕrdiŭ *Centumvir* și în urmă *Decemvir*.

Acésta e viața luĭ Ovidiŭ ca om public.

Supunêndu-se dorințeĭ părinților sĕĭ, poetul s'a însurat fórte tênăr și a avut două femeĭ de care a divorțat fórte curênd.

A treia căsătorie a contractat-o probabil la vêrsta de 30 anĭ, însurându-se cu o femeie pe care în adevĕr a iubit-o, și cu care a avut pe Perilla, care s'a măritat pe timpul exiluluĭ tatăluĭ sĕŭ. Perilla a avut doĭ bărbațĭ și cu fie-care câte un copil.

Tatăl luĭ Ovidiŭ a murit în etate de 90 anĭ, iar puțin maĭ în urmă și mama luĭ se stinse.

Ovidiŭ s'a bucurat nu numaĭ de amiciția unuĭ numeros cerc de ómenĭ distinșĭ, ca: Virgiliu, Horațiu, Tibul, Propertius, dar și de considerația și favorul luĭ August și a familieĭ sale.

Sunt multe păreri asupra causelor, care aŭ îndemnat pe August să triméță pe poet în exil. Dacă trebuie să credem pe Sidonius Apollinaris, causa a fost relațiunile amoróse dintre Ovidiŭ și Julia, fiica luĭ August. Sidonius întrevede în «Corina» cântată mult de Ovidiŭ în poema sa «Amores», pe Julia. Epitetele ce poetul atribue Corineĭ în «Amores» se potrivesc în adevĕr cu caracterul desfrânateĭ fiice a luĭ August.

1) Tristia. Lib. 10. 39. Laticlavius purta la mână o bandă de purpură, ca semn că e fiŭ de senator (Rev. de archeologie, Gr. G. Tocilescu. Anul I. Vol. I, pag. 119).

Părerea acésta a luĭ Sidonius este puțin fondată, de vreme ce exilul Julieĭ precedéză cu 11 anĭ pe acel al luĭ Ovidiŭ.

Dacă ar trebui să credem, că motivul exiluluĭ era, că Ovidiŭ întreținea relațiunĭ amoróse cu Julia, fiica fiiceĭ luĭ August, pentru că acésta fu exilată la mica insulă Tremurus în acelaș an în care Ovidiŭ pleca la Tomis; însă deosebirea de etate între Ovidiŭ și Julia face să cadă și acéstă părere. Maĭ lesne este a crede, ca conduita Julieĭ, trădând moravurile sale stricate, ar fi deșteptat în August ideia greșită, că óre-care relațiunĭ amoróse ar fi existat între eĭ.

Unii scriitorĭ susțin, că amorul rușinos al luĭ Ovidiŭ cu Livia, soția luĭ August, ar fi fost causa exiluluĭ; saŭ că Ovidiŭ cunoscea incestul Impĕratuluĭ cu fiica sa Julia; destul numaĭ că August luând de pretext licența poemuluĭ «Ars amandi», de și el fusese publicat cu 10 anĭ înaintea exiluluĭ, fără a-ĭ face vre-un proces și în virtutea unuĭ edict imperial numaĭ, în anul 9 d. chr., se ordonă luĭ Ovidiŭ a pleca îndată la Tomis.

Exilul poetuluĭ era numaĭ o relegațiune, de aceea el nu 'șĭ pierdu speranța reîntórcerii, prin relegațiune nu pierdea nicĭ dreptul de *cives romanus*. La plecarea din Roma, poetul 'șĭ exprimă desperarea într'o frumósă elegie.

Cum, iarna fiind, navigațiunea era întreruptă; trebui dar puternica voință a luĭ August, să siléscă pe Ovidiŭ a înfrunta pericolele drumuluĭ; el trebui să plece la Tomis în luna Decembrie, de aceea ne spune, că suferi fórte mult din causa furtunilor.

El se îmbarcă la Ancona saŭ Rimini pentru a trece în Grecia, însă furtuna 'l aruncă din noŭ pe cóstele Italieĭ, de care părea că nu se putea despărți.

Din noŭ traversând marea Ionică și golful de Corinth debarcă pe istm și ajunse la portul Kenchreai (adĭ Ke-

khries) în partea orientală a istmului, vasul Minerva, ca Bellerophon la 15 Iulie 1815 pe Napoleon, conduse la mormênt în Tomis, pe cântătorul dragostelor tinere (*lusor amorum tenerorum*) [1]).

De acolo scrise soţieĭ sale melancolicele versurĭ:

«Dum tua pervenit, dum littera nostra reccurens»
«Tot maria ac terras permeat, annus abit»

(până când să 'mĭ vie scrisórea ta şi să primescĭ pe a mea o să trécă un an).

El sosi la Tomis singur, părăsit de amiciĭ seĭ şi de soţie, pe care o regretă în ceĭ 8 anĭ de exil în jaluicele epistole «Tristia».

El avea 40 anĭ la plecare în exil [2]), prefectul Mœsieĭ pe acea vreme era Cecinus Severus [3]).

1) D-l Gr. G. Tocilescu. Monumentul de la Adam-Klissi, pag. 142, există planul topografic al istmului cu portul Kenchreai. D-sa la pag. 143 şi 144, ḑice referitor la drumul urmat de Ovidiŭ, «după debarcare la oraşul Traianopolis, la îmbucătura rîului Ebru, «Ovidiŭ 'şi urmézǎ drumul pe uscat prin Tracia, pe valea Ebrului «pe la Uscudana-Adrianopolis, de acĭ prin munţiĭ Idrantcha la ţăr-«mul Pontuluĭ, şi pe urmă prin defileul-litoral peste ultima ramifi-«caţiune a Balcanilor, la Tomis; pe când corabia sa 'şi urma înainte «cursul litoraluluĭ la Tomis.

«Ovid. Tristium I. II. 2 Gelido tremerem cum mense Decembri, «scribentem mediis Hadria vidit aquis. I. 4. 3 nos tamen Ionium «non nostra findimus aequor sponte... V. 19 nam procul Illyriis «laeva de parte relictis interdicta mihi cernitur Italia. I. II. 5. «postquam bimarem cursu superavimus Isthmon. I. 10, scrisă în «Samothrake, narézǎ călĕtoria prin marea Egeică. V. 20. Treïciam «tetigit fessa carina Samon. Saltus ab hac terra brevis est tempyra «petenti: hac dominum tenus est illa secuta suum. Nam mihi Bis-«tonios placuit pede carpere campos; Hellespontiacas illa relegit «aquas. Fastorum I. 389. Extra canum vidi triviae libare Sapaeos, «et quicunque tuas accolit, Haeme, nives.

2) Tristia IV. Eleg. X. vers 95—98.

3) Xenopol, pag. 101.

Ovidiŭ face un tabloŭ mişcător de miseriile la care era expus în ţara exiluluĭ:

«Tam mihi cara Tomis patria qua sede fugatis»
«Tempus ad hoc nobis hospita fida manet» [1]).

şi tot în acéstă epistolă adresându-se luĭ Tuticanus 'ĭ scrie, că ar preferi pentru exil, oraşuluĭ Tomis, orĭ care altă ţară din lume.

Tristele şi ponticele formézǎ un precios tesaur de cunoscinţe, asupra locuitorilor acestuĭ oraş [2]).

Se plânge între altele, că 'şi uită limba şi că a învĕţat pe acea a Getilor:

«Et videor Geticis scribere posse modis»

pe care o găsesce grosolană şi nedemnă de spiritul sĕŭ:

«Inter inhumanae nomina barbariae»
«Quam non ingenio nomina digna meo.»

În acea epocă limba latină nu era cunoscută pe aicĭ:

«Unus in hoc populo nemo est, qui forte latine»
«Quaelibet e medio reddere verba queat.»

Adaogă cu melancolie, că s'a desvĕţat, prin lungă neîntrebuinţare, de limba latină:

«.... jam desuetudine longa»
«Vix subeunt ipsi verba Latina mihi.»

Regele Geţilor în acel timp era Cotys, care scria poesiĭ; Ovidiŭ învĕţă chiar limba Geţilor, şi deveni precum spune, popular printre dênşiĭ, el cânta laudele luĭ August în poeme getice, întocmite după prosodia latină:

1) Pontica Lib. IV, Epist. 14.

2) A se vedea trad. elegieĭ 10 din Tristium, cartea III, datorită D-luĭ B. P. Hasdeŭ.

«*Getico scripsi sermone libellum*»
«*Structaque sunt nostris barbara verba modis*».

Senatul şi poporul Tomitan, cu totul mândri, că aŭ în sinul lor un poet aşa de mare, 'ĭ acordară scutirĭ de tóte sarcinele.

Îĭ votară chiar o corónă; modestia sa 'l făcu însă, să nu priméscă acéstă onóre; gândirea şi inima poetuluĭ căta spre Italia, de aceea el rugă în ceĭ 8 anĭ de exil, atât pe August cât şi pe succesorul acestuia, Tiberiŭ, pentru graţiere, însă fără succes.

Ovidiŭ muri în primiĭ anĭ aĭ domnieĭ luĭ Tiberiŭ; şi Eusebiŭ ne spune, că Tomitanĭ i'-aŭ făcut o frumósă înmormîntare, şi 'ĭ-ar fi înălţat un monument.

Unde să fie acest monument? Vre-o piatră cu inscripţiune, vre-un indiciŭ, până aḑi nu s'a aflat. Dar cine póte scĭ, ce surprindere ne reservă viitorul?

Cel puţin Românii, din ḑiua când aŭ devenit stăpânĭ pe Constanţa, aŭ cugetat cu enstusiasm la nefericitul poet roman!

Din Sulmona a rĕsărit «cântătorul dragostelor tinere», din Mircescĭ fost-a el cântat după trecerea a 19 veacurĭ, de cântătorul ginteĭ latine [1]).

Dar nu numaĭ poetul român a cântat pe poetul roman! Şi cetăţeniĭ Constanţienĭ, nevoind a se lăsa maĭ pe jos de vechiĭ Tomitanĭ, au sciut să onoreze memoria unuĭ geniŭ aşa de mare şi uneĭ inimĭ aşa de simţitóre, înălţând pe piaţa principală a oraşuluĭ în anul 1887, statua în bronz a nemuritoruluĭ poet. Pe piedestal se citesce urmĕtorul epitaf, pe care singur poetul şi-l compusese:

1) V. Alexandri. Ovidiŭ. Dramă. Bucurescĭ, 1890.

«*Hic ego qui jaceo tenerorum lusor amorum*»
«*Ingenio perii Naso poeta meo*»
«*At tibi qui transis, ne sit grave quisquis amasti*»
«*Dicere: Nasonis molliter ossa cubent*» (Tristium. Lib III. El. III).

Iar în românesce:

„Aicĭ zac eŭ, poetul Nasone, cântătorul dragostelor, tinere, care am perit din causa geniuluĭ meŭ; şi tu care trecĭ, orĭ-cine aĭ fi şi iubescĭ, să nu'ţĭ fie greŭ a ḑice: fie ţĕrâna uşóră luĭ Nasone» [1]).

Să reluăm firul istoric:

Pe timpul împĕrăţieĭ luĭ Tiberiŭ (14—37 d. chr.) Tomis nu era de cât un mic oraş de provincie [2]), portul saŭ după arĕtările luĭ Ovidiŭ, nu era propiŭ pentru vase: «*Nec placidos portus hospita naves habit*».

Desele incursiunĭ ale Dacilor în Imperiul Roman sub împĕrăţia Flavienilor (Vespasian, Titus şi Domiţian) nu lăsă timp Tomisuluĭ să se desvolte. Se scie, că sub Împĕratul Domiţian, puterea Dacilor devenise înspăimântătóre şi că sub acest netrebnic Împĕrat, spre ruşinea lumiĭ romane, Dacĭ le impuseră tribut.

1) In anul 1883 se institui un comitet sub preşedinţa d-luĭ Remus Opran, prefect pe atuncĭ, pentru strîngerea fondurilor necesare pentru statuă; se distribuiră liste de subscripţiunĭ. Cu baniĭ adunaţĭ prin colectă publică şi din ceĭ resultaţĭ de la un bal dat în acest scop, se comandă statua în Italia, la D. Ferrari, celebrul sculptor din Roma, care făcuse şi statua luĭ I. H. Rădulescu.

Alegerea fu fórte nemerită, D. Ferrari, pentru respectul ce datorea memorieĭ poetuluĭ ţĕreĭ sale, el oferi pentru un preţ minim a face statua luĭ Ovidiŭ.

In presenţa D-luĭ D. Sturdza, ministrul cultelor pe atuncĭ, se desvelĭ în August 1887 acéstă statuă, ce se înalţă pe Piaţa Independenţeĭ.

2) Tacit. Anal. III. XXXVIII şi IV. XLVI—LI.

A trebuit un geniŭ militar, care să ştérgă pata pusă pe aquila romană; acesta fu marele Imperator Traian.

Istoricul drumuluĭ urmat de Impĕrat în al doilea rĕboiŭ dacic, este arĕtat cu multă erudiţie de ilustrul nostru arheolog, D-l Gr. G. Tocilescu, în scrierea «Monumentul de la Adam-Klissi», reconstit acest istoric după bazo-reliefurile columneĭ luĭ Traian.

In primă-vara anuluĭ 105 d. chr., Traian îmbarcă armata la Ravena[1]) şi urmă calea până la Byzantium, de unde mergĕnd în Tracia, liniştesce prin presenţa sa revolta ce isbucnise. Traian rĕmâne vara în Tracia, iar în primă-vara anuluĭ 106 probabil, 'şĭ împarte armata în două.

O parte după ce învinge pe barbarĭ la Nicopolis, fondéză oraşul în amintirea victorieĭ repurtate[2]).

Cea-l-altă se îndréptă către părţile sudice ale Dobrogeĭ de adĭ, învinge pe barbarĭ şi, în amintirea acesteĭ victoriĭ, puse în 108/9, să se construiasca monumentul cunoscut adĭ de «Tropaeum Trajani» lângă care fondă un municipium.

Oraşul Tomis bate monedă în onórea Impăratuluĭ, pe una din părţĭ pórtă bustul luĭ Traian, cu corónă de laurĭ, lorică şi manta spre drépta; pe revers stă scris:

T O	M I
T ω	N

Tropaion, compus din coif, lorică, două scuturĭ şi două pulpare pe o bază.

Moneda este de bronz şi are $20^m|_m$ diametru. Maĭ multe esemplare sunt conservate la Brera din Milan.

Pe tóte monedele ce s'aŭ bătut în urmă de acest oraş în timpul luĭ Sever, Caracalla, Plantilleĭ şi Geta

1) Vegetius IV. 31.

2) Victoria repurtată asupra Dacilor la Nicopolis, despre care vorbesce Ammian, 'şĭ află pentru prima óră explicaţia aci. Aurelius S. Victor. De Caesaribus XIII.

Cesar, se vede reprodus tropaeul monumentuluĭ vecin de la Adam Klissi.

Acum oraşul Tomis intră într'o nouă fasă de desvoltare; zidurile sale apĕraŭ o populaţiune numerósă, industriósă şi comercială.

Sub fericita domnie a Antoninilor, Tomis deveni *Metropola Pontuluĭ*[1], adică capitala uneĭ confederaţiunĭ de 5 oraşe:

Τὸ κοινὸν τῆς Πενταπόλεως. Aceste oraşe eraŭ: Tomis, Istriopolis (Kasapkioi), Callatis (Mangalia), Odissos (Varna) şi Dionysopolis; maĭ târdiŭ intră în confederaţiune şi Marcianopolis şi atuncĭ Tomis se face *Metropola a şése oraşe:* ἑξαπόλεως. Aci la Tomis se adunaŭ în fie-care an deputaţiĭ celor 6 oraşe, ca să desbată cestiunile ce interesaŭ confederaţiunea, să voteze budgetul, să alégă deputaţiunea spre a duce la Roma Impĕratuluĭ mulţumirile ca şi dorinţele oraşelor. Tot aci se afla şi *Templul luĭ August şi al Romeĭ*, adică templul pentru cultul Impĕratuluĭ. Constituţiunea oraşuluĭ Tomis, era ca a celor-l-alte oraşe greceştĭ, autonomă. Ea 'şĭ avea adunarea sa, care dedea decrete în numele senatuluĭ şi poporuluĭ Tomitan: ἡ Βουλὴ καὶ ὁ δῆμος τῆς μητροπόλεως Τόμεως, saŭ când scria latinesce: RESPUBLICA TOMITANORVM.

Intre magistraţiĭ săĭ figuraŭ: doĭ gimnasiarchĭ, archonţĭ, un nomofylax (judecător), un Ierokeryx (preot), un ecdicos (secretar), agoranom (edil), etc.[2])

Portul sĕŭ capĕtă o însemnătate mare, corabiĭ din tóte ţĕrile Mediteraneĭ vin să'l visiteze; corporaţiĭ de navigatorĭ din Alexandria (οἶκος τῶν 'Αλεξανδρέων) înălţa

1) Ion Ghica. Dacia Vechia, Revista română, anul I, pag. 424.

2) Acestea resultă din inscripţiunile găsite şi publicate de D. Tocilescu în Archiv. Epigraphische Mitheilungen din Viena.

temple luĭ Jupiter Serapis; colegiĭ saŭ corporaţiunĭ diferite se organiseazâ; se construesc templurĭ, amfiteatre şi se 'nalţă statuĭ şi edificiĭ în onórea Impĕraţilor, se bat monede de bronz; în scurt judecând după antiquităţile găsite, oraşul Tomis era în flóre, pe când Imperiul Roman mergea spre decadenţă.

In primul an al domnieĭ luĭ Claudius (268), Goţiĭ întreprind o espediţiune maritimă şi atacă Tomis. Până la a doua jumĕtate a secoluluĭ al III-lea ţinu splendórea oraşuluĭ. De atuncĭ însă încep năvălirile Goţilor, Carpilor şi altor neamurĭ barbare din Nordul Mărei Negre.

Istriopolis, Tomis, Tropaeum Trajani (Adam-Klissi), Dionysopolis şi Varna sunt prefăcute în ruină.

Trebuia să vină Constantin cel mare, care să aducă siguranţă prin aceste locurĭ, să restabiléscă graniţele Imperiuluĭ, să reconstruiască cetăţile dărîmate.

Precum dênsul este intemeietorul cetăţiĭ Tropeene (Civitas Tropaeensium [1]), este tot ast-fel şi al oraşuluĭ Tomis; dar noul oraş nu maĭ pórtă numele sĕŭ vechiŭ, ci pe acela de Constanţa, după numele suroreĭ Impĕratuluĭ.

Tomis rĕmâne numaĭ ca denumire oficială în limbagiul bisericesc.

Deja sub Diocleţian, Sciţia mică forma o eparchie, al căruĭ scaun episcopal era la Tomis [2]). Istoria cunósce 12 episcopĭ care aŭ păstorit în acest scaun, cunoscut până la jumĕtatea secoluluĭ al IV-lea; ea ne-a păstrat numele vredniculuĭ episcop, care a îndrăsnit să opréscă pe Impĕratul Valentinian să intre în templu,

1) Gr. G. Tocilescu. Monumentul de la Adam-Klissi.

2) Despre existenţa uneĭ episcopiĭ în Scyţia există comentariile luĭ Balsamon asupra sinoduluĭ IV ecumenic, la 451, în Calcedonia (com. Can. XXVIII Ραλλη. T. II. pag. 284).

din causă că era arian; şi acest episcop anume Bretanion (prăsnuit la 25 Ianuarie), a sciut să sufere şi să plătéscă cu exil piósa luĭ îndrăsnială.

Din istoria nouluĭ oraş puţine fapte maĭ cunóscem; inscripţiunile devin din ce în ce maĭ rare, abia dacă una saŭ dóuĕ s'a aflat de D. Tocilescu cu numele de *Konstantziana*; monedele bizantine însă abundă, iar necropola care se întinde până la Anadolkioĭ rĕmâne mută, ca şi ceia cărora mórtea le-a încleştat pentru eternitate gura! [1])

Dupĕ un rĕstimp de 13 veacurĭ, Româniĭ pun temelia unuĭ noŭ locaş Dumnezeiesc, prin clădirea *Cathedraleĭ din Constanţa* [2]).

1) In săpăturile făcute cu ocasia construireĭ linieĭ ferate Cerna-Voda-Constanţa se dice că s'a dat peste fundaţiunile uneĭ bisericĭ, care, judecând după întinderea lor, puteaŭ fi fundaţiunile bisericeĭ episcopale ce a fost în flóre în timpul luĭ Constantin cel mare până la Valens. Coincide găsirea ruinelor aceste biserică creştine cu faptul întemeieriĭ nouluĭ oraş Constanţa sub Constantin cel mare. D. Chouserie (Convorbiri literare şi Farul Constanţeĭ No. 29/86) susţine pe argumente prea puţin convingĕtóre, că noul oraş Constanţa ar fi fost ceva maĭ la N. de cât vechiul Tomis. Pe acolo, afară de ruinele bisericeĭ în cestiune, care adĭ nu maĭ sunt vizibile, nu există alte ruine, din contra se află cimitirul vechiŭ, şi este de bănuit, după cum presupune D. Tocilescu, că acele fundaţiunĭ n'ar fi fost de biserică, ci o capelă de mormint ca aceea pe care D-sa a descoperit-o şi desgropat-o în luna Septembrie 1896, aprópe de locul unde se pretinde a se fi găsit temeliile bisericeĭ în cestiune. (A se vedea anexe No. 2, părerea D-luĭ Chouserie)

2) Piatra fundamentală s'a pus la 4 Septembrie 1883, în presenţa D-luĭ P. S. Aurelian, Ministrul cultelor pe atuncĭ.

Ea constă dintr'o cruce cu inscripţia:

IS. HS. NI. KA. In numele Tatăluĭ şi al Fiuluĭ şi al Sfântuluĭ Spirit s'a întemeiat Biserica acésta în urbea Constanţa în onórea şi reamintirea Sânţilor Apostoli Petru şi Pavel, sub Domnia M.

Pe timpul Imperatoruluĭ Valens, Goțiĭ revoltându-se, merg până la Adrianopoli, bat pe Impĕratul și'l omóra la 375, pustiind un lung șir de anĭ peninsula Balcanică.

La 447, Atila îndreptându-șĭ forțele sale asupra cetăților încă bogate de pe țĕrmul drept al Dunăreĭ, ele deveniră succesiv prada Hunilor. Sépte-ḑecĭ dintre ele adeverate óze de bogațiĭ și civilisațiune, printre care Tomis, fură distruse.

Probabil, că în acéstă epocă, căḑură și cele-l-alte cetățĭ pontice.

Sub Justinian (527—565), orașele Dobrogieĭ, între care Tomis, se ridicară din noŭ din ruine și fură rezidite și întărite pentru a cădea din noŭ sub repetatele invasiunĭ ce urmară.

Cu tóte acestea, Constanța 'șĭ continuă existența sa până în secolul al X-lea d. chr., când o jefuiră Bulgariĭ.

II) *De la stabilirea Turcilor în Europa, până la anexarea Dobrogieĭ la Coróna Româniеĭ.*

In secolul al XIII Bizantiniĭ desemnară în Dobrogia, pămênturĭ Sultanuluĭ Seleucid Izzedin. Maĭ mult de 10,000 familiĭ turceștĭ asiatice se stabiliră acĭ, pentru a emigra maĭ têrḑiŭ în Crimeia.

S. Carol I, Regele Românilor, sub archipăstoria prea Sânțitului Episcop al Eparchieĭ Dunăriĭ de Jos D. D. Iosiph, în timpul guvernuluĭ liberal, presidat de D. I. C. Brătianu, în anul de la nascerea Mântuitoruluĭ 1883 luna Septembrie în 4.

Lângă acéstă cruce s'a introdus pergamentul comemorativ, maĭ multe medaliĭ, decorațiunĭ și monede naționale și s'aŭ acoperit tóte apoĭ cu o piatră de marmoră, cu inscripțiunea: Fondat în 1883.

Biserica s'a cladit de Societatea de construcțiunĭ din fondurile Ministeruluĭ Cultelor. Pictura executată de D. Mirea.

Inaugurarea s'a făcut de către P. S. Partenie, Episcopul Dunăriĭ de Jos, în 1895, Maiŭ 22.

In 1356, Turciĭ pun pentru prima óră piciorul în Europa, prin ocuparea Galipoluluĭ de către Sultanul Urcham [1]), atuncĭ când mórtea surprinse pe cel maĭ mare sêrb, pe Stefan Dușan, pe drumul Constantinopoluluĭ și atuncĭ Imperiul sĕŭ care atinsese apogeul fu îmbucătățit într'o mulțime de principate micĭ. Nicĭ Serbia, nicĭ Bulgaria nu produseră un om capabil, de a oprí pe Osmanliĭ în mersul lor către S.-E. Europeĭ.

In 1365, urmașul luĭ Urcham, Sultanul Amurat I luă Adrianopoli, cheia Tracieĭ, care servise timp de 800 anĭ element de discordie și lupte între Bizantinĭ și Bulgarĭ, și făcu dintr'ênsul capitala Imperiuluĭ sĕŭ.

Pe atuncĭ exista în Bulgaria treĭ principĭ independențĭ.

La Târnova, Ion Șisman: la Vidin și teritoriul din prejur, Ion Stratimir, și la Constanța Dobroticĭ.

In 1387, Constanța era în puterea luĭ Ivanco, fiul principeluĭ bulgar Dobroticĭ, care domnise pe tot teritoriul mărginaș Pontuluĭ Euxin, de la Varna la gurile Dunăreĭ (?). E fórte probabil, că clasica Constanția să'ĭ fi servit de reședință. Numele acestuĭ principe pare a fi rĕmas întreguluĭ teritoriŭ peste care domnea «Dobroticĭ».

De la Dobroticĭ, Dobrogia trece în mâna luĭ Mircea cel bĕtrân. Acest viteaz și înțelept Domn se intitulézâ în chrisovele sale:

«Stăpân al Banatuluĭ de Severin, și al orașuluĭ Durostorul (Silistra) și pe ambele țĕrmurĭ ale Dunăreĭ, până la marea cea mare».

Dar pe la începutul seculuıĭ al XV, Dobrogia cade în mâinile Turcilor, sub Mahomed I.

Incă de prin secolul XII și XIII, Genoveziĭ aveaŭ

1) Xenopol. Ist. Românilor Vol. III. pag. 67.

in mâinele lor, comerciul orientului; şi stabilimentele lor comerciale, nisce adevĕrate oasis de civilisaţie se întindeaŭ nu numaĭ pe cóstele Pontuluĭ, dar chiar unele din porturile dunărene, Giurgiu, Calafatul, datoréză fondarea lor republiceĭ Genua.

Urmele lăsate de eĭ sunt încă în picióre, ca să vorbéscă de prosperitatea de care s'a bucurat Constanţa atuncĭ.

Pe o parte din ruinele vechiuluĭ port Genovez, Englezii reconstruiră în 1859, portul pe care 'l vedem adĭ, şi numaĭ dacă am adăoga şi partea încă remasă în ruină ne am putea face o ideie despre însemnĕtatea Constanţeĭ în evul de mijloc.

O dată cu căderea republiceĭ, către sfârşitul secoluluĭ al XVII, probabil că relaţiunele şi coloniile eĭ comerciale se nimiciră.

Sub dominaţiunea turcéscă, nimic nu maĭ rĕmase Constanţeĭ din vechia eĭ splendóre; cu greŭ ar fi putut cine-va să recunóscă în micul şi neînsemnatul sat Küstendje — nume ce 'ĭ se dete de Turcĭ — pe vechiul Tomis saŭ pe Constanţia clasica.

In resboiul din 1828, Turciĭ fortificară Constanţa. Despre apă, întărirea fiind naturală, nu avu nevoie de marĭ lucrărĭ de artă; despre uscat, pe o largime de 500 m., se construĭ o linie bastionată legată prin micĭ curtine; acéstă linie de 3 bastióne, sprijinită cu ambele sale extremităţĭ pe mare, tăia din continent o mare limbă de pământ, pe care fusese ore-cum oraşul roman. Santul era captuşit cu ziduri.

Din nenorocire însă, milităresce vorbind, urmele valuluĭ luĭ Traian, forma o apropiere destul de sigură în contra oraşuluĭ.

Generalul Rudiger, cu 4 batalióne, opt escadróne şi 30 tunurĭ, fu ordonat a lua acéstă cetate [1]).

La facerea păciĭ intrările fură rase, urmele însă de sub pământ ale zidurilor subsist încă, marture tărieĭ acesteĭ cetăţĭ [2])

Dacă vre-o dată s'ar maĭ fortifica acest oraş din noŭ — şi nu vĕd de ce nu — nu trebuie uitat, consiliă ilustrul mareşal Moltke, a face să intre în sistemul apărăriĭ sale şi cele 3 movile situate la N. în apropiere.

Incă de la începutul seculuĭ nostru, Dobrogia şi maĭ ales partea de sud (Valea Carasu) făcu obiectul unor preţióse cercetărĭ carĭ s'aŭ consemnat în scrierĭ [3]).

La inceputul rĕsboiuluĭ Crimeieĭ (1854), Divizia francesă comandată de Generalul Espinasse, decimată de holeră în lagărul de la Gargalik în nóptea de 30 Iulie, decise pe Francezĭ a schimba linia de operaţie prin Dobrogia, debarcând trupele în Septembrie la Eupatoria pe cóstele Crimeieĭ [4]).

In 1860, Constanţa era cel maĭ neinsemnat sătuc turcesc. Câte-va colibe de lemn, forma tóte edificiile sale, câte-va zecĭ de suflete populaţiunea sa. Nimic nu făcea a se crede, că acest sătuc ar fi putut vre-o dată aspira din noŭ la importanţa vechiĭ coloniĭ greceştĭ, pe ruinele căreia el se ridicase; saŭ la consideraţiunea comercială de care se bucurase în mâinile Genovezilor.

---

1) Colonel Baron de Moltke. Compagnes des Russès dans la Turquie d'Europe en 1828-29. Traduction Demler. Paris 1854 Volumul I.

2) Mih. C. Soutzo. op. cit.

3) A se vedea anexa No. 3.

4) A se vedea anexa No. 4.

La acéstă epocă o companie engleză apare: ea obţine de la guvernul turc o concesiune şi se pune pe lucru: munţiĭ sunt tăiaţĭ, bălţile secate şi Constanţa e reunită la Dunăre [1]).

Un mol solid este zidit şi periculósa radă este transformată într'un port sigur: se construesc cheurĭ, în lungul carora vasele încarc cerealele aduse cu drumul de fer de la depozitul Cerna-Voda.

Se remediă lipsa de apă în peninsulă şi dificultatea de a o avea de la fântânĭ, prin mijlocul vagónelor speciale, carĭ aduc apa de la 23 km.

Satucul Constanţa se acoperă cu edificiĭ cu maĭ multe etage şi cu magaziĭ. Un far este ridicat de la apariţiunea companieĭ Engleze, începu a inlesni navigatoruluĭ aterragiul. Constanţa este transformată într'un oraş care numără maĭ bine de 400 clădirĭ de piatră. Fără a cuprinde cuartierile tătăresci respândite în depărtare pe latura de N. a peninsuleĭ, populaţiunea e de 6000 suflete. La V. formând o mahala separată a oraşuluĭ, se ridică elegantele locuinţe ale Englezilor, autoriĭ acestor transformaţiunĭ.

Acesta era óre-cum tabloul Constanţeĭ în 1869 [2]).

La inceputul rĕsboiuluĭ din 1877, nicĭ o lucrare seriósă nu fu construită pentru apărarea Constanţeĭ.

Corpul al XIV rusesc (Zimmermann) compus din Diviziile 17-a (Porokhovnikof) şi 18-a (Narbust) Infanterie şi Divizia I-a a Cazacilor de Don (Schamchef),

1) Convenţia încheiată între Ministrul turcesc al afacerilor streine şi D. I. Trevor Barcley la 1 Septembrie 1857, representantul «*companieĭ drumuluĭ de fer otoman*» *de la Dunăre la Marea Négră*. Acéstă companie construi şi portul.

2) Pilote de la mer Noire. Vol. I. pag. 46. A se vedea şi anexa No. 5.

maĭ avênd ataşată şi Divizia IV-a (Pomerantzef) trece Dunărea la 21—22 Iunie, cu o armată de 35—40.000 ómenĭ.

In Dobrogia se aflaŭ: 24 bataliόne, 12 escadróne şi 7 bateriĭ, sub comanda generaluluĭ Ali-Paşa, avênd sub ordinele sale pe Suleiman Paşa şi Mahmud Paşa.

Constanţa era ocupată de un batalion.

La 28 Iunie, generalul Schamchef ocupând Babadagul, trimese o recunóscere care ajungând în Constanţa găsi oraşul evacuat de Turcĭ. Populaţia era protejată contra başibuzucilor de marinariĭ vasuluĭ englez «The Rapide», ce se găsia în port.

Küstendjé situat pe un promontoriŭ escarpat, este înconjurată de 3 părţĭ de mare şi nu e abordabilă de cât pe la V; este un port rĕŭ inaccesibil vaselor de rĕsboĭ; nicĭ un uvragiŭ serios pentru apărarea sa nu se construi acĭ la inceputul resboiuluĭ. Ruşiĭ 'l ocupară fără marĭ forţărĭ şi 'l fortificară spre mare cu câte-va uvrage.

Aceste măsurĭ fură cu atât maĭ nemerite cu cât Turciĭ 'l bombardară la 25 Iulie, insă fără succes [1])

In luna August Ruşiĭ construiră câte-va lucrărĭ, carĭ să apere Constanţa şi despre uscat.

La 11 Iulie (23 st. n.) la 35 mile în mare la larg de Constanţa, avu loc o luptă între bastimentul rus Vesta (capitanul Baranow) pacheboŭ armat de rĕsboĭ şi corveta cuirasată turcă Feth-i-Bulend.

Acéstă luptă care ţinu $1\frac{1}{2}$ ore (cu perderĭ din partea bastimentuluĭ rus de 43 morţĭ, iar din a celuĭ turc 7 morţĭ şi 33 rănițĭ) fu singura între două bastimente (afară de torpile) în marea Négră, în acest rĕsboiŭ.

1) Tacticien. La guerre d'orient. Vol. II. pag. 427.

Ea se mărgini la o violentă canonadă, facându'şi mutual uşóre stricăciunî şi depărtându-se reciproc, în condiţiunî încă destul de posibile de a lupta, pentru un rěsboî de natura celuî ce se făcea.

La 27 Septembrie 1877, Generalul Manseî, comandantul Divizieî VII de cavalerie încredinţat că o brigadă turcéscă de 6000 ómenî, comandată de Riza-Paşa, se fortificase destul de bine cu tunurî la Bazargik, eşi din Constanţa cu ómeniî sěî esecutând o recunóscere în acea direcţie. Turciî, solid stabiliţî în acest oraş, centrul drumurilor din Bulgaria orientalĕ, aşteptară inamicul cu încredere, care după o luptă fără mare importanţă se întórse de unde plecase.

III) *Istoria actuală a Constanţeî.*

Prin tractatul încheiat în congresul de la Berlin[1], în urma tractatuluî de la St. Stefano[2], se hotărâse ca Dobrogea să se anexeze la coróna Românieî, în schimbul partiî de sud a Basarabieî smulsă de Rusia pe nedrept, ca rĕsplată pentru sângele românesc vĕrsat pe câmpiile Bulgarieî!

Vlăstarul Romeî, transplantat la Dunărea de jos de falnicul Impĕrat Traian, devine dupĕ 18 secole, stejarul care 'şi întinde ramurile peste ambele ţĕrmurî până la Marea Négră.

Dobrogea devine *pro-vincia* românéscă, iar patria «ponticelor şi tristelor», oraş românesc la 25 Noembre 1878.

A fost grea munca celor chemaţi a transforma micul sat Küstendjé, şi a 'l aduce la nivelul celor-l-alte oraşe din ţară.

1) A se vedea anexa No. 7.
2) A se vedea anexa No. 6.

Meritul le este cu atât maî mare, cu cât în scurtul timp de 18 anî, Constanţa adi, face obiectul de admiraţie, acelor carî aŭ cunoscut-o sub dominaţiunea turcéscă. Tristul şi monotonul harman al Turculuî, adî este partea cea maî frumósă şi maî viabilă a oraşuluî; frumósă prin edificiî măreţe: *Catedrala*, *Hotel Carol*[1]), viabilă pentru că *bulevardul*[2]) şi *sala de cură*[3]) sunt locurile de preumblare ale orăşenilor şi voiajorilor.

Mi-ar fi greŭ să arĕt an cu an desvoltarea Constanţeî, care zilnic sub ochiî noştri chiar, se măresce şi se înfrumuseţéză.

VII. Populaţia.

Populaţia oraşuluî Constanţa, dupĕ ultimu recensămênt este de 10.419 suflete, ceea-ce dă o densitate destul de mare, de 48 locuitorî pe hectar (Bucurescii aŭ 106).

Populaţia însă, nu este împărţită uniform pe tótă suprafaţa Constanţeî; densitatea întrece cifra de maî sus în partea peninsulară, iar cea continentală, locurile virane fac să scadă acéstă densitate.

Cu privire la naţionalităţî:

Elementul românesc preponderéză (2519), vin apoî Greciî (2460), Musulmaniî (2202), Bulgariî (1060) dar nicî Ovreiî nu sunt în numĕr mic (855).

Studiând tabloul de mişcarea populaţieî, vedem că:

De şi mişcarea totală dă o creştere medie de 67 suflete saŭ 0,64 %, însă pe când populaţia ortodoxă creşte cu 27 suflete pentru 6,079 saŭ 0,41 %; ovreiî aŭ numaî pentru 855 suflete, o creştere de 27 saŭ 3,1 %.

1) Construit de soc. engleză: Rommanian hotel company în 1882.
2) Construit de primărie în 1880.
3) » » » » 1892, dupĕ dărâmarea vechiuluî local de la aripa dréptă a Hoteluluî Carol.

Să sperăm că peste câte-va decenii, Dobrogea va deveni o nouă Palestină și Constanța un Ierusalim! [1]

VIII. Strade. Edilitate publică. Pompierii comunali. Iluminat.

Comuna urbană Constanța, are 62 strade (o piață și un bulevard [2]).

Stradele părții peninsulare sunt bine pavate (Mak-Adam) și intreținute, însă strâmte.

In partea continentală, la N. stradei Mangalia, încă în formație, stradele sunt largi și perpendiculare, nepavate însă.

Pentru curățitul stradelor și serviciul incendiului, comuna cheltuesce anual 54.760 lei.

Pompieria comunală se exercita la început de poliție cu ajutorul hamalilor până în 1880, când s'a creat un serviciu anume; adi pompierii comunali aŭ local, personal (1 comandant și 14 ómeni de serviciŭ), cai (26) și instrumentele necesare (4 pompe mobile și 13 sacale).

1) A se vedea tablourile lit. C. D.
Primarii în ordinea succesiunii, sunt:
D. A. Alexandridi (August 1880).
» Holban . . (» 1881).
» Simonovici (Ianuarie 1882).
» Alexandridi (Februarie 1883).
» Holban (Noembre 1886).
» Koiciu (Octombre 1888).
» Holban (August 1891).
» Moisiu (Septembre 1891).
» Koiciu (Ianuarie 1892).
» Belcik (Mai 1892).
» Koiciu (actual).
2) A se vedea tabloul litera E.

Mai sunt la dispoziția primăriei în cas de trebuință 80 sacagii. Pompierii sunt întrebuințați și la stropitul stradelor, o pompă fixă cu bazin servesce în acest scop.

Serviciul municipal se esecută pe o scală destul de mare; stradele sunt în tot-de-una curate, iar gunóiele transportate la 2—3 chilometri afară din oraș.

Iluminatul orașului se face de 359 lămpi cu gaz liquid și costă pe comuna suma de 25,000 lei.

Orașul fiind în pantă, scurgerea apelor de plóie se face cu mare înlesnire; un canal totuși există (de la capătul S. al stradei Carol, pe la atelierul căilor ferate la Mare). Acest canal s'a lărgit și căptușit cu piatră.

Stradele mai principale sunt:

Bulevardul Elisabeta, construit în 1880 pe țërmul S. al orașului; are o frumósă privire la mare, frumos plantat și bine întreținut. La o extremitate se află: *Hotel Carol și palatul Prințului Gr. Sturza*; iar la cea-l-altă extremitate *Sala de cură și Catedrala*.

Piața Independenții, debușeul stradelor partii peninsulare; pe piață se află *statua poetului roman Ovidiŭ*.

Strada Carol I pe prelungirea N. a pieții Independenței, se continuă prin șoseaua Tulcea. Strada plantată în mare parte, bine întreținută. Pe ea sunt următórele clădiri: *giamia «Azizia», Primăria, Șcóla primară «Prințul Ferdinand și Principesa Maria» și Spitalul Comunal.*

Strada Mangalia, la capătul căruia se află centru comerțului de grâne.

IX. Construcții [1].

După statistica făcută la finele anului 1895, în Constanța sunt 1,378 case construite în zid saŭ piatră,

1) A se vedea litera F.

materiale ce se găsesc în abondență prin imprejurimi.

Pe fie care an Constanța se îmbogățesce și înfrumusețéză cu construcții solide, hygienice și mari.

Prin unificarea liniei ferate și mai ales prin construirea portului, populația mărindu-se, atrase după dênsa sporirea numărului clădirilor, număr, care totuși azi pare insuficient populației care ḑilnic afluiază.

Este lesne de profetisat viitorul strălucit al acestui oraș singurul port maritim al țerii nóstre acum, și că peste o decenie de ani, neinsemnatul sătuc turcesc Küstengé de odinióră, va deveni orașul cel mai important de pe tótă cósta apusană a Mării Negre.

Numai în vara anului 96 — pentru ca să 'și facă cine-va o idee despre desvoltarea orașului — s'aŭ construit peste 30 case cu câte 2 și 3 etage.

Țărmul de Est, cel mai espus surpării și mâncăturilor mării, începe a se consolida prin terase de piătră, de înălțime 10—20 m., avênd fundamentul la 4—5 m. sub nivelul apei; asemenea terase sunt 5 până acum: acea a Hotelului Carol, a palatului Sturza, a vilei Reynier, a proprietății Magrin și a Hotelului Gambeta.

Remâne primăriei sarcina a consolida și țărmul de Sud, (Bulevardul).

X. Poliția.

Sub acest raport, orașul Constanța se împarte în 3: *Colórea Roșu* la S, *Colórea Galben* la N, despărțite prin Str. Gării și *Portul*.

Polițaiul este șeful și are sub ordinele sale 3 comisari și pe Comandantul plotonului de gardiști (56 sergenți de oraș).

Cu poliția, orașul cheltuesce anual suma de 23,580 lei [1])

Sunt în oraș 53 trăsuri de piață și 178 căruțe (harabale).

1) Bugetului Comunii Constanța pe anul 1896—97.

Tóte autoritățile sunt legate între ele prin oficiuri telefonice, biuroul poliției ocupă centrul [1]).

XI Bugetul.

Bugetul comunii pe anul 1896 este de 635,667 lei, 92 bani.

Veniturile sunt egale cu cheltuelile.

XII. Starea sanitară. Personal. Institute de salubritate publică. Serviciul Veterinar.

Starea sanitară datorită poziținnii orașului, constituțiunii solului, temperaturii și curenților aerieni, este bună,

Personalul însărcinat cu serviciul sanitar se compune dintr'un medic, un sub-chirurg-vaccinator și o móșe.

Actualmente sunt în Constanța: 10 Medici (3 militari) și farmacii 5 (1 militară).

Comuna cheltuesce anual pentru serviciul sanitar și spitalul comunal suma de 38,390 lei.

Spitalul comunal construit în 1893, este destul de higienic și spațios, corespunḑênd trebuințelor actuale, este deservit de medicul orașului și 13 ajutóre. Are acum 25 paturi.

Serviciul veterinar se exercită de veterinarul orașului, care supraveghiază și abatoriul comunal, situat la marginea orașului, pe țărmul mării.

Costă pe comună acest serviciŭ, anual 14.193 lei.

XIII. Comerțul interior.

Pentru satisfacerea trebuințelor consumației locale, afară de diferitele magasinuri, sunt în Constanța două

1) Biurourile telefonice sunt: Central Poliția. 1) Portul. 2) Prefectura. 3) Parchetul. 4) Comisia de Roșu și pompierii. 5) Gara. 6) Primăria. 7) Geandarmi. 8) Comisia de Galben. 9) Divizia.

piețe: una în Colórea de Roșu, cea-l-altă în Colórea de Galben.

Necesitatea construireĭ uneĭ hale centrale, pe un teren deschis, se impune azĭ cu desvoltarea ce a luat orașul; actualele barăcĭ înconjurate de clădirĭ închid și viciază aerul, lăsând la o parte că presintă un aspect, ce nu corespunde de fel progreselor orașuluĭ.

XIV. Alimentarea orașuluĭ cu apă.

Alimentarea cu apă a orașuluĭ Constanța, este una din cestiunile, carĭ reclamă o grabnică soluție.

Actualmente orașul se alimentéză cu apă luată de la cele 3 fântânĭ sistem american (de vênt) din partea nordică a orașuluĭ, saŭ adusă de la fântâna așeḍată la N. cătunuluĭ Anadol-Kioĭ (cișmea) la 4 k. depărtare de oraș.

Proiectul D-luĭ Inginer Cucu, elaborat în anul 1895, va deslega de sigur problema. După acest proiect orașul Constanța va fi alimentat cu apă potabilă de la Anadolkioĭ, captată prin ajutorul unor conducte în beton într'un rezervoriŭ pe movila Avretük, lângă cazarma Cavaleriei și de aci distribuită iarășĭ prin conducte cu o desvoltare de 12,500 metri în oraș, unde 88 fântânĭ, — din carĭ 3 monumentale: Gară, Piața Independenții, Catedrala — vor fi instalate.

După calculele D-luĭ Inginer Cucu, orașul póte avea — în vederea sporireĭ populațieĭ până la 40,000 suflete — 200 litri pe zi de cap, saŭ 4000 $^{m.c.}$ zilnic. (Bucurescii aveaŭ în 1894: 106 litri zilnic de cap).

Costul lucrărilor (pentru o cantitate ce s'ar putea mări — în vederea sporireĭ populațieĭ) se urcă la suma de 830,000 leĭ saŭ 20 leĭ 75 banĭ de fie-care cap, pe m. c. pentru o populație de 40,000 suflete.

Comuna în bugetul anuluĭ corent, a prevêḍut pentru primele cheltuielĭ în acest scop, suma de 80,501 leĭ,

saŭ 20 leĭ 75 banĭ, de fie-care cap pe m.c. pentru o populație de 40,000 suflete.

Comuna în bugetul anuluĭ corent, a prevêḍut pentru primele cheltuelĭ în acest scop, suma de 80,501 leĭ.

XV. Clima[1].

Clima Constanțeĭ resultă din observațiile meteorologice; ast-fel:

I. Presiunea atmosferică	mijlocie 761.1 maximă 780.0 28/XI*) minimă 742.7 4/II.
II. Temperatura aeruluĭ C°	Mediu 11.8. Max. 32.8 29/V. Min. —17.0 22/I.
III. Observațiunĭ udometrice pentru H=30^{m}, hu=1,^{m}5, S=500$^{cm.2}$ Udometrul Seewarte (Hamburg). H=înălțimea soluluĭ. hu= » intrumentuluĭ S=suprafața in $^{c}/_{mp}$.	Plóie: 445.6 $^{m}/_{m}$. Maxima în 24 ore: 63.0 21/VII Numĕrul zilelor în care cantitatea de apă, provenită din plóie, zăpadă, măzăriche saŭ grindină a fost cel puțin egală cu 0.1 $^{m}/_{m}$, este 66. Numĕrul acelora în care cantitate a fost egală cu cel puțin 1.0 $^{m}/_{m}$, este 57. Numĕrul ḍilelor cu zăpadă, 13. Numĕrul ḍilelor în care solul a fost acoperit cu zăpadă, nicĭ una. Grosimea strătuluĭ de zăpadă=0.
IV. Umezéla absolută %.	Media 9.5. Maxima 20.9 2/IX. Minima 1.0 21/I
V. Umezéla relativă %.	Media 83. Maxima 100. Minima 28 5/VIII.

1) St. Hepites. Observațiile meteorologice generale.

*) Fracțiunea 28/XI însemnéză: ziua 28 din luna 11.

VI. Nebulozitate (0—10).	Media 5.1.	
	Zile senine	134
	Nouróse.	111
	Acoperite.	121
	Pe direcţiĭ:	M.
VII. Vênturĭ. Iuţéla în M. pe sec. Mediŭ=122.	De la N.	317
	» » N. E. . . .	63
	» » E.	76
	» » S. E. . . .	19
	» » S.	246
	» » S. V. . . .	19
	» » V.	67
	» » N. V. . . .	258
	Ḑile calme. . . .	33

XVI. Băĭ. Stabilimente

Mijlóce de transport

Am vorbit maĭ sus (cap. V § 5) despre însemnătatea acesteĭ staţiunĭ balneare maritime, încă din anticitate.

De la ocuparea Dobrogieĭ de către Românĭ, Constanţa a fost din an în an, maĭ mult visitată în timpul veriĭ şi băile de mare din ce în ce maĭ căutate.

La început, stabilimentele de băĭ eraŭ aşeḑate în marginea oraşuluĭ chiar (Hotel Carol, Hotel Gambeta, Biserica Arménă, Port, etc.).

Aḑĭ sunt instalaţiunĭ afară din oraş, la o depărtare de 3 kilometre spre N. V. pe cósta măriĭ «la viĭ».

Pentru înlesnirea transportuluĭ, şi pe un preţ mic, căile ferate pun, în timpul veriĭ, la disposiţiunea publiculuĭ un tren, care circulă de maĭ multe orĭ pe ḑi între oraş şi băĭ.

Ambarcarea se face la 4 halte în oraş şi 2 la viĭ. În faţa ultimeĭ halte la viĭ, se află parcul băilor, fru-

mos plantat şi bine întreţinut; de aci o şosea în pantă cobóră cósta la stabilimentul de băĭ.

La viĭ, publicul găsesce pe lângă clima temperată, aerul sănătos şi distracţia în timpul căldurilor veriĭ, sănătatea, efectul bine-făcĕtor al băilor de mare.

Se maĭ află în Constanţa 3 localurĭ de băĭ calde (1 militară).

XVII. Cultul

Sub raportul Cultuluĭ, Constanţa, ca şi tótă Dobrogia, aparţine Episcopieĭ Dunăriĭ de jos.

Actualmente sunt în Constanţa următórele Bisericĭ:

I. Măréţa Catedrală, cu hramul Sfinţilor Apostolĭ Petru şi Pavel.

II. Biserica comunităţiĭ Elene, construită între aniĭ 1864—67.

III. Biserica Bulgară.

IV. » Catolică.

V. » Protestantă.

VI. » Comunităţiĭ armene, clădită în anul 1880.

VII. Sinagoga israelită.

VIII. Şépte giamiĭ, din care două: «Mahmudia» construită de Sultanul Mahmut pe la 1722 (1239 al ereĭ turceştĭ) şi «Azizia» construită în 1860 de Sultanul Abdul Aziz, sunt cele maĭ de notat.

Cimitire sunt 3:

Ortodox, Protestant şi Turcesc; sunt aşeḑate la marginea oraşuluĭ.

XVIII. Instrucţiunea publică

Instrucţia publică se dă în următórele şcolĭ:

Un gimnaziŭ, creat în Octombrie 1896 în locul desfiinţateĭ şcóle normale pentru institutorĭ şi învĕţătorĭ (ce

a funcţionat de la Noembrie 1893, până în Septembrie 1896, când a fost transferată la Câmpu-Lung).

Şcóla primară de băeţi No. 1 } create în Februarie 1879.
» » » fete No. 1 }

Ambele ocup localul «Şcóla Principele Ferdinand şi Principesa Maria».

Şcóla primară de băeţi No. 2 } n'aŭ local propriŭ.
» » » fete No. 2 }

Maĭ sunt încă în Constanţa, următórele institute private:

Un pensionat «Lelia Petraru».

Scóla comunităţiĭ Bulgare.

Scóla comunităţiĭ Eline cu local propriŭ.

Scóla comunităţiĭ Armene.

Scóla comunităţiĭ Israelite.

Doué scolĭ turcescĭ (câte una pe lângă fie-care giamie mare).

XIX. Marca

Marca oraşuluĭ Constanţa este: O corabie cu pânze, lângă un far ce pórtă în vèrf un stég.

XX. Autorităţĭ şi instituţiunĭ publice şi private.

1. Prefectura [1])

Sub raportul administrativ, Dobrogia la ocupare, fu împărţită în 3 judeţe: Tulcea, Constanţa şi Silistra nouă.

Acesta din urmă, după un an se fuzionă cu judeţul Constanţa. Localul ocupat de prefectură la 13 Noembrie 1878, era vechiul *«Conak»* turcesc, în faţa arestuluĭ preventiv de adĭ (Str. Traian), ars în Decembrie 1882. Acum prefectura ocupă local închiriat.

Pentru construirea unuĭ palat administrativ noŭ, s'a votat suma de 265,000 leĭ; terenul însă nu e definitiv ales.

1) A se vedea Tabloul lit. G.

2. Divizia activă. [1])

Divizia activă a fost creată la Bucurescĭ în Octombrie 1878, fu destinată a ocupa Dobrogia şi a avea reşedinţa la Tulcea, unde ajunge în seara ($4^1/_4$ p. m.) de 16 Noembrie 1878.

Personalul întemeietor al acesteĭ Diviziĭ a fost:

D. General Anghelescu Gheorghe, Comandant.

D. Lt. Colonel Argyntoianu, Şef de Stat-major.

D. Căpitan Şaguna, Oficer de Stat-major.

D. Adjunct cl. I Bengescu, Intedent.

D. Medic de Regiment cl. I Niculescu Ion, Medic Şef.

D. Colonel Herkt, comandantul Artilerieĭ.

D. Lt. Colonel Peiu, Şeful Statuluĭ major de geniŭ.

Primele trupe, carĭ ocupară Constanţa, la 23 Noembrie 1878 fură: Batalionul IV vènătorĭ şi o baterie de artilerie.

Reşedinţa Divizieĭ active se strămută la Constanţa în ḑiua de 22 Maiŭ 1883 şi se instală în localul pe care 'l ocupă acum, clădire ce aparţinea Companieĭ drumurilor de fer engleze, cedată după rescumpărarea linieĭ, Ministeruluĭ de rĕsboiŭ.

La 1 Aprilie 1884, prin Inaltul Decret No. 1084, se înfiinţă primul Batalion recrutat din oamenĭ dobrogenĭ, căcĭ până acĭ ţineaŭ garnisóna numaĭ regimente trimese din ţară.

Fu numit: *«Batalionul de Dorobanţĭ din Dobrogia* [2])»

1) A se vedea tablourile lit. H şi I.

2) Oficeriĭ întemeietorĭ aĭ Batalionuluĭ:

Maior Vicol N. comandant. Căpitanĭ: Orleanu G., Teodorescu C., Ghizdavescu I., Vişoreanu D., Locotenenţĭ: Cugler C., Chiriţă G., Tocilescu A., Mărgăritescu N., Sub L-t. Profiriu C. Manolescu A., Caimacan S., Ad-tor cl. III: Alexandrescu A., Drăgoĭ D.

cu reşedinţa în Constanţa; el primi drapelul la 10 Maĭ 1886.

Tot la 1 Aprilie 1884 se crează *două escadróne de Călăraşĭ Dobrogene*, din cari unul cu reşedinţa în Constanţa.

Batalionul de Dorobanţĭ fu transformat, prin Inaltul Decret No. 824 pe ziua de 1 Aprilie 1888 în «*Regimentul de Dorobanţĭ Dobrogia*», numit în urmă *Regim. Dobrogia No. 33* şi în fine *Regim. Tulcea No. 33.*[1])

Acest regiment din causa lipseĭ de localurĭ încăpătoare pe atuncĭ, schimbă la 1 Maĭ 1891 garnisona la Tulcea rĕmânênd la Constanţa numaĭ un Batalion.

La 20 Aprilie 1894, cu Inaltul Decret No. 1548 se creă *Regimentul Constanţa No. 34*[2]), recrutat numaĭ din regiunea judeţuluĭ şi avêndu-şĭ reşedinţa la Constanţa. Acest Regiment primesce drapelul la 10 Maĭ 1894.

Escadrónele de Călăraşĭ, la 1 Aprilie 1895, prin Inaltul Decret No. 1524, fură transformate în *Regimentul*

1) Oficeriĭ întemeietori aĭ Regimentuluĭ:

L-t. Colonel Cristodorescu D. Comandant., Maiori: Vicol N. Ajutor Lăţescu, Căpitani; Niculescu Ion, Emanoilescu N., Olănescu N., Negrea Ion, Ruja D., Iordan P., Georgescu, Locotenenţĭ: Mărgăritescu N., Constantinescu M., Alcaz C., Stoiculescu Victor, Chiriţă Gh., Petroviciĭ C., Hagi Gh. N., Conta Chiriac, A-dtor II: Alexandrescu Alex., Dragomirescu Dr., Sub-Locotenenţĭ: Cealâc Paul, Botez Al., Dumitriu Ion, Popoviciĭ Anton, şi Angelescu C-tin.

2) Oficeriĭ întemeietori:

Lt-Colonel: Crasan C. Comandant, Maiori: Dumitrescu S. Ajutor, Tarnoschi I., Căpitan: Hagi Gh. Şeful depozitului, Ad tor I: Poliacof N. Cassier, Ad-tor II: Cioran G. Imbrăcămintea, Căpitani: Ionescu Alex., Blăniţă N., Basarabescu I., Velciu Anghel, Antonescu Ilie, Castriş Matei, Săndulescu D., Mihăescu G., Popescu Istrate, Moscu Gh., Constantinescu Marin, Locotenenţĭ: Daniilescu Ion, Buţă Vasile, Anastasiu P., Parasch. Ion, Ionescu D. M., Teut Eug., Mărginénu A., Papastopol A., Poetasu Stan, Sub-Locotenenţĭ: Enăşescu A., Botez N., Ştirbei Gh., Cenescu Ion.

9 Călăraşĭ[1]) cu 4 escadróne; regimentul cu reşedinţa în Constanţa, primi drapelul la 28 Noembrie 1895.

La 1 Octombrie 1896, prin Inaltul Decret No. 2206 se crează *Batalionul VI Vênătorĭ*[2]) recrutat din regiunea Corpuluĭ II-lea de armată, iar nu din Dobrogia, ca cele-l-alte 2 Regimente. Acest Batalion se instală în cazarmele construite anume în acest scop, în vara anuluĭ 1896

Lipsa localurilor pentru trupe în Constanţa se simţi încă de la început, de acea în 1880 se construi un papavilion pentru un escadron de cavalerie cu grajdurĭ şi dependinţĭ şi un pavilion pentru două companiĭ de infanterie.

In vara anuluĭ 1886 se maĭ construi:

1. *Un pavilion pentru artilerie, încăpător pentru două baterii, cu grajdurĭ şi remize.*

2. *Un pavilion pentru Stat-majorul Regimentuluĭ de Cavalerie.*

3. *Un local pentru Inchisórea militară.*

4. *Un pavilion pentru Stat-majorul Regimentuluĭ de infanterie.*

5. *Un deposit pentru muniţiunĭ.*

1) Oficerĭ întemeietori:

L-t. Colonel: Budişteanu N. Comandant, Căpitan: Popescu D. Ajutor, Locotenenţĭ: Negoescu G., Rădulescu Th. Contabili, Medic de Reg. cl. I: Zissu Achil, Veterinar în reservă Petrescu Ion, căpitani: Niculescu Ion, Bogdan V., Locotenenţĭ: Ioniu A., Pop. A., Tomşa D., Nuţescu C., Sub L-t.: Pop Ion, Codrescu C. Răducănescu Gr., Frim C.

2) Oficerĭ întemeietori:

Maior: Brătuianu Mih. Comandant, Căpitani: Dumănescu Mih., Stratilescu Ştefan, Richman Theodor, Genoveanu Gh., Locotenenţĭ: Epure Traian, Ionescu E. Marin, Alessiu Alexandru, Leca Aristide, Sub L-t.: Plesnilă Adrian, Niculescu Vasile, Eremia Gh., Orleanu Petre, Ad-tor III: Dumitrescu Mih., Gălăşescu Alex.

6. *Un local pentru Manutanţă.*

Tóte aceste cazărmi, situate la N. şi în afara oraşului aŭ fost ocupate de trupe la 15 Octombrie 1886.

Spitalul Militar s'a instalat la 22 Maĭ 1883 într'o clădire a companiei engleze, cedată ca şi localul Diviziei.

Spitaluluĭ aparţine *Secţia sanitară* detaşată de la Corpul III de armată (Galaţi); de la 1 Aprilie 1890 ea forméză corp în parte.

Manutanţeĭ aparţine *Compania 5-a subsistenţă*, creată la 1 Iulie 1891 cu Inaltul Decret No. 2483.

Consiliul de resbel al Diviziei active înfiinţat la 1 Ianuarie 1879.

Compania de jandarmi rurali funcţionând de la 1 Octombrie 1895.

3. Tribunalul

La ocuparea Dobrogiei, un regulament de administraţie publică a justiţiei, a instituit în fie-care plasă câte un *tribunal de ocol*, două curţi de apel sub denumirea de «*Tribunale de apel*» (Turcea şi Constanţa), precum şi în fie-care comună câte o *judecătorie comunală*, care însă de fapt n'a funcţionat de cât pe alocurea.

In fie-care plasă maĭ era câte un *tribunal Macometan* ale căruĭ atribuţiuni era să cerceteze şi să judece cestiunile de familie dintre Musulmani; hotăririle lor eraŭ supuse apeluluĭ Tribunalelor de apel.

Aceste tribunale Mahometane se cpmpuneaŭ dintr'un hoge al localităţiĭ şi doĭ membri aleşi de locuitori; atât preşedintele cât şi membriĭ eraŭ confirmaţi de Ministerul Justiţieĭ.

Tribunalele de apel şi ocol aveaŭ organisare şi competinţă specială.

Tribunalele de ocol se compuneaŭ: dintr'un judecător, un suplininte, un substitut, un grefier şi maĭ mulţi copişti; ele cumulaŭ competinţa tribunalelor de judeţ, a a judecătoriilor de ocol şi a judecătoriilor comunale, după valórea şi natura afacerii; hotăririlor lor, când judecaŭ o afacere de competinţa tribunaluluĭ de judeţ eraŭ supuse apeluluĭ la tribunalele de apel; când însă judecaŭ o afacere de competinţa judecătoriilor de pace, hotărîrea era pronunţată în ultima instanţă.

Tribunalele de apel eraŭ compuse: dintr'un preşedinte, doĭ membri, un supleant, un prim-procuror, un procuror, un grefier, un ajutor şi maĭ mulţi copişti.

Pe lângă fie-care tribunal de ocol, precum şi la tribunalele de apel luaŭ parte şi doĭ membriĭ accesoriĭ, aleşi de populaţiune; acéstă disposiţiune însă nu s'a aplicat, de cât numaĭ la o parte din tribunale.

După câte-va luni de funcţionare, s'a desfiinţat unul din tribunalele de apel (acel din Constanţa), remânând numaĭ cel de la Tulcea; asemenea s'aŭ suprimat şi substituţiĭ de la tribunalele de ocóle, afară de ceĭ de la Tulcea şi Constanţa, însărcinându-se cu suplinintele cu funcţiunea de substitut; acesta era substitutul primuluĭ procuror, de pe lângă tribunalul de apel, care îndeplinia şi atribuţiunile judecătoruluĭ de instrucţie.

La 1 Septembrie 1886, s'a pus în aplicare legea votată în Martie 1886, prin acéstă lege s'a modificat organizarea creată prin regulament, apropiându-se de organisarea justiţieĭ din restul ţăriĭ, ast-fel: în fie-care comună s'a înfiinţat câte o judecătorie comunală, în fie-cere plasă câte o judecătorie de ocol şi la reşedinţele judeţelor Constanţa şi Tulcea câte un tribunal de judeţ; s'aŭ desfiinţat tribunalele mahometane, cari ereŭ în fie-care plasă şi aŭ remas numaĭ două: Constanţa şi Tulcea; asemenea s'a desfiinţa tribunalul de apel din Tulcea, trecând tótă Dobrogia în circumscripţiunea curţiĭ de apel Galaţi.

Organizaţia şi competinţa judecătorilor de ocol, era conform legeĭ din 1878. Tribunalele de judeţ aveaŭ deosebirĭ în competinţa şi organizarea lor, ast-fel: n'aveaŭ judecător de instrucţie şi atribuţiunile acestuia se îndepliniaŭ de procuror.

Această lege s'a modificat la 1 Aprilie 1894; s'aŭ desfiinţat judecătoriile comunale; judecătoriile de ocol aŭ suferit óre care modificărĭ, în cea ce privesce circumscripţiunile şi competinţa.

In cea ce privesce crimele, în Dobrogia ne-existând instituţia juraţilor, instrucţia se făcea de substituţiĭ tribunalelor de ocóle şi se judecaŭ de tribunalul de apel; astă-zĭ, instrucţia se face de judecătorul de instrucţie de pe lângă tribunalul de judeţ şi se judecă de curtea de apel din Galaţĭ.

4. Tribunalul Mahometan

Tribunalul mahometan instituit conform art. 61 din legea pentru organizarea Dobrogeĭ din 9 Martie 1880, modificată prin art. 39, 40 şi 41 din legea asupra organisăriĭ judecatorescĭ din Dobrogia, promulgată la 30 Martie 1886.

Competinţa sa se întinde numaĭ asupra proceselor de căsătorie şi succesiune, carĭ se judecă conform legilor şi usurilor musulmane.

Personalul acestuĭ tribunal coprinde:

Un cadiŭ şi un grefier, recunoscuţĭ de Ministerul Justiţiei şi retribuiţĭ de statul Român.

5. Judecătoria

(A se vedea «Tribunalul»).

6. Arestul preventiv

De la 1 Ianuarie 1879 şi până la 1 Aprilie 1886, a funcţionat sub denumirea de *penitenciar central*, când prin desfiinţarea tribunalelor de ocóle, penitenciarul rĕmase numaĭ arest preventiv.

Locul ce 'l ocupă (Str. Traian) este propriŭ al Judeţuluĭ, o clădire rĕmasă de la Turcĭ, cărora le a servit pentru acelaş scop. Construcţia e slabă, localul neîncăpător şi nehigienic.

7. Portul[1].

Pe o parte din ruinile vechiuluĭ port genovez, compania englezâ «*Danube and Black Sea railway Co. Limited*» reconstrui in 1859 portul, în limitele celuĭ actual aprópe. Ruinele portuluĭ şi magaziilor genoveze se vĕd încă (în 1896), urmele splendoareĭ de odinióră a Constanţiĭ. (A se vedea planul).

Am vorbit maĭ sus (anexa 5) şi am arătat inconvenientele ce presinta portul, încă pe la 1877; deja atuncĭ era insuficient traficuluĭ de cereale; azĭ, prin legătura directă ce Constanţa are cu restul ţĕriĭ, portul serveşte ca debuşeŭ pentru productele întregeĭ ţĕrĭ.

Dacă comparăm ţifra exportuluĭ cerealelor, în aniĭ 1876 şi 1895 (tabelele literile A şi J)., vedem pentru:

anul 1876. . . . . 368,862 tone
» 1895. . . . . 69707,927 »

Cifrele vorbesc de la sine şi nu maĭ e nevoe de comentariĭ, pentru a vedea că portul Constanţa de acum, nu maĭ póte servi trebuinţelor ce din ḑi în ḑi cresc.

Nu mult după rescumpărarea portuluĭ (1881), guvernul român votă prin legea din 29 Martie 1885[2]) un credit de 21 milióne leĭ, trebuincioşĭ la mărirea portuluĭ Constanţa.

1) A se vedea Tabloul lit. J.

2) A se vedea M. Of. No. 1 din 2 Aprilie 1885, Inaltul Decret No. 1051

Lucrările nouě încredințate casseĭ *Adrien Hallier*, s'aŭ început în primă-vara anuluĭ 1896.

Piatra fundamentală s'a pus în digul despre larg la 60^m de la țěrm, în ziua de 16 Octombrie 1896, în presența *M. S. Regeluĭ Carol I și a Familieĭ Regale.*

Pergamentul cu inscripțiunea comemorativă[1]) s'a așe-

1) ***Noĭ Carol I, prin grația luĭ Dumnedeu și voința națională, Rege al Românieĭ.*** In anul mântuireĭ 1896 în a șase-spre-decea zi a luneĭ Octombrie, am pus piatra de temelie pentru construirea portuluĭ Constanța pe țěrmurile Măreĭ Negre. Dumnedeŭ dându-Ne în Domnia-Nóstră asupra acesteĭ țěrĭ nu numaĭ anĭ de glorie, ca, împreună cu vitéza mea oștire, să-ĭ pot da independența și o poziție statornică, dar și anĭ de pacinică domnie, am lucrat cu rîvnă și stăruință pentru înflorirea și prosperitatea Românieĭ. Imulțind căile de comunicație și rețeaua căilor ferate unind cele două țěrmurĭ ale Dunăriĭ prin podul de la Fetești-Cernavoda, luat-am hotărîrea ca aceste temeinice și neperitóre lucrărĭ să fie desăvârșite prin întemeierea unuĭ port la țěrmurile vechiuluĭ Pont-Euxin, unde din veacurile cele maĭ depărtate comerțul a găsit un loc de adăpost, unde atâtea monumente istorice ne aduc aminte vechia dominațiune a strămoșilor noștrĭ Romanĭ, și unde 'șĭ a sfârșit zilele marele poet Ovidiŭ.

In al treĭ-decilea an al Domnieĭ-Mele și al cincĭ-spre-decilea al fondăreĭ Regatuluĭ am pus astă-zĭ piatra de temelie a acesteĭ însemnate lucrărĭ, față fiind Maiestatea Sa Regina, Altețele lor Regale Principele și Princesa Românieĭ, Inaltul Cler, Miniștriĭ Meĭ Președințĭ și Vice-Președințiĭ Corpurilor Legiuitóre, Inalțiĭ Demnitarĭ aĭ Statuluĭ și Corpul Technic.

Nădăjduim că Dumnedeu ne va ajuta să desăvârșim în liniște și fericire lucrarea începută astă-zĭ, care va duce peste mărĭ numele Românilor și va înlesni în tóte vremurile, transportul bogățiilor acesteĭ țěrĭ.

Spre amintire, am subscris acest document în îndoit exemplar, din care unul se va așeza în piatra de temelie, iar altul se va păstra în archiva Statuluĭ.

Actul a fost iscălit de: M. M. L. L. Regele și Regina, A. A. L. L. Principele Ferdinand și Principesa Maria, Marele Duce Boris Vladimirovicĭ; de D-niĭ Miniștriĭ: D. Sturza, E. Stătescu, A. Stolojan,

dat într'un bloc de beton și s'a acoperit cu o lespede de marmoră, ce pórtă inscripția:

16 Octombrie 1896.

8. Companiĭ de vapóre. Agențiĭ

1. Serviciul maritim român
2. Johnston W. & C-nie.
3. Fraissinet & C-nie.
4. Messageries Maritimes.
5. Wilson (Hull).
6. Lloyd austriac.
7. Deutche Levante Linie
8. P. M. Courtdji & C-nie
9. Florio & Rubattino.

9. Vama[1])

Funcționéză de la 1 Ianuarie 1879.

10. Calea ferată. Gara

Ca și portul, calea ferată Cernavoda-Constanța a fost construită de aceași societate în 1862.

In Constanța era administrația Companieĭ de exploatare instalată în localurile ocupate acum de Căile noastre ferate.

Aci eraŭ și atelierele acesteĭ Companiĭ.

Linia împreună cu portul aŭ fost rescumpărate de guvernul român în anul 1881, pentru suma de 17 milióne lei.

P. Poni, General C. Budișteanu, C. I. Stoicescu, și de D-niĭ P. S. Aurelian, C. Schina, G. Lahovarĭ, G. Filitĭ, P. Těrușanu, A. Saligny, I. B. Cantacuzino și P. S. Sa Parthenie al Dunăriĭ de jos.

Cu această ocasie s'a bătut și o medalie comemorativă.

1) A se vedea Tabloul litera K.

La 14 Septembrie 1895, acéstă linie s'a unificat cu cele din țară, prin construirea podului de peste Dunăre.

Acum gara Constanța numai corespunde traficului de călători și mărfuri, și probabil în timpul. saŭ după construirea portului, gara se va transforma radical.

11. Poșta și telegraful

Funcționează de la ocuparea Constanței de Români.

12. Regia monopoluluĭ

Inființat biuroul în Constanța în anul 1882.

13. Banca Națională a României

Ocupă localul saŭ propriu și funcționează de la 1 Maiŭ 1894.

14. Banca Agricolă

Funcționează de la 20 Octombrie 1894

15. Creditul Agricol

Funcționează de la 1 Aprilie 1883.

16. Camera de Comerciŭ

Inființată cu Inaltul Decret No. 2115/80 Monitorul Oficial 208/80).

17. Societăți de asigurare

1. «Naționala».
2. «Dacia Romania».
3. «Unirea».

18. Agenții diplomatice și consulare

1. *Austro-Ungaria. Consulat,* inființat la 1 Octombrie 1861.

2. *Belgia. Consulat,* funcționează de la 12 Noembrie 1880.
3. *Turcia. Consulat,* funcționează de la ocuparea Constanței de Români.
4. *Germania. Vice-consulat* inființat la Iulie 1865.
5. *Franța. Vice-consulat* creat la 1 Decembrie 1862.
6. *Rusia. Vice-consulat.*
7. *Marea-Bretanie. Vice-consulat.*
8. *Spania. Vice-consulat.*
9. *Suedo-Norvegia. Vice-consulat* inființat la Iulie 1865.
10. *Italia. Agenție consulară.* Girante consulul Austro-Maghiar.
11. *Bulgaria. Agenție consulară.* Girante consulul Turc.
12. *Grecia. Agenție consulară.* Girante consulul Rus.

XXI. Clădirea institutuluĭ geografic

Situată pe țĕrmul mării la aripa dréptă a hotelului Carol. Scopul acestei clădiri este arătat chiar pe inscripția ce pórtă:

ROMÂNIA
INSTITUTUL GEOGRAFIC AL ARMATEĬ

PUNCTUL DE ORIGINĂ
AL NIVELMENTULUĬ DE PRECISIE AL ȚĔRII
STABILIT ACI IN CONSTANȚA PE ȚĔRMUL MĂRII NEGRE
IN ZILELE M. S. REGELUĬ CAROL I
IN AL XXIX AN AL DOMNIEĬ LA 15 SEPTEMBRIE 1895.

XXII. Importanța militară

Ideĭ de fortificarea portuluĭ și orașuluĭ

Prin legătura directă ce are cu intréga țară și prin lucrările mari și costisitóre, abia acum începute, Constanța va deveni primul port maritim pe cósta apusană

a Mării Negre: ideia de a o fortifica pe cóste şi pe apă trebue să ne preocupe, de óre-ce Constanţa va fi primul obiectiv al unuĭ atac ce ar veni pe Marea Négră.

Fortificarea pe uscat încă nu e fără importanţă; acéstă necesitate a fost semnalată de ilustru Mareşal Moltke în 1837 [1]).

«*Dacă vre-o dată s'ar fortifica acest oraş nu trebuie uitat a face să intre în sistemul eĭ de apărare şi cele 3 movile situate la N. în apropiere*».

Ast-fel, fortificată pe uscat şi pe apă, *Constanţa va deveni o cetate maritimă, pivoul de manevră al unei armate de apĕrare din Dobrogia*, în flancul uneĭ armate de invazie de la N. (Rusia) saŭ de la S. (Bulgaria), care ar avea de obiectiv podul de la Cerna-Vodă.

Prin forma eşindă, oraşul şi portul presintă inconvenientul că póte fi lesne expus unuĭ bombardament; se póte însă anihila acest inconvenient prin forturĭ şi bateriĭ judicios aşeḑate.

1. *Fortificarea cóstelor*. In cadrul studiuluĭ ce ne interesézā nu vom considera de cât cósta Mării Negre mărginaşe portuluĭ şi oraşuluĭ.

Cum oraşul este clădit pe un eşind, trebue ales vârful cu o posiţie centrală, pe care s'o ocupăm cu un uvragiŭ permanent, solid construit şi destul de bine armat, ca ast-fel să resiste artilerieĭ navale, s'o ţină la o bună depărtare de port şi să apere cósta la N. şi S. până la 4 k. distanţă. Acéstă posiţie centrală ar fi bine alésă pe locul ocupat acum de *Hotel Carol*, dacă consideraţiunĭ economice nu s'ar opune.

Dar în cestiunea apĕrăriĭ ţĕreĭ consideraţiunile mili-

1. Maréchal du Moltke. Lettres sur l'orient. Traduites par A. Marchand. Paris 1877.

tare priméză şi într'o viitóre fortificare a portuluĭ, Hotelul Carol trebue sacrificat, căcĭ de alt-fel acéstă măréţă construţie va fi cea d'întêiŭ espusă unuĭ bombardament.

Până la 4 k. spre N. cósta răsăriténă póte fi apĕrată prin 2 bateriĭ de córstă.

La S., un fort identic construit şi armat cu cel de la Hotel Carol, va trebui aşeḑat pe córstă pe micul *cap de la «vii»*, la 5 k. spre S. oraşuluĭ; acesta ar face sistem şi cu fortificarea de uscat.

Pentru memorie să le numim: pe unul *fortul Carol*, iar pe cel-l-alt *fortul Elisabeta*.

2. *Molul fortificat*. Pentru fortificarea pe apă a portuluĭ, este necesar a studia ţĕrmul, adâncimea măriĭ în vecinătate şi natura funduluĭ.

Ţermul S. al Constanţeĭ este acoperit cu stâncĭ, destul de pronunţate la hotelul Carol şi pe tot litoralul. Ele se continuă şi în mare parte până la o distanţă de 300m ($1\frac{1}{2}$ encâblures); iar adâncimea apeĭ aci este de 20—25 picióre. (1 picior englez=0m, 304,794).

Din colo de acest strat de stâncĭ, natura funduluĭ este nisipósă.

Adâncimea măriĭ, până la $2\frac{1}{2}$ k. de la ţĕrm este de 13m.000 [1]).

Lucrările nouluĭ port merg până la 1.200m în mare şi la o adâncime maximă de 12m, (digul despre larg. A se vedea planul) sunt prin urmare espuse bombardamentuluĭ.

Dacă s'ar construi la 1500m de la molul despre larg, un dig fortificat în felul celuĭ de la Cherburg [2]), portul ar fi la adăpostul proiectilelor inamice.

1) Corréard. Atlas. op. cit. pag. 59—60.
2) Marga. Géographie militaire. Forts de Cherbourg

Forma acestuĭ dig, unghiulară; vêrful unghiuluĭ pe prelungirea şi la 1500^{m} depărtare de molul exterior al portuluĭ; deschiderea unghiuluĭ de 140 grade. Grosimea ziduluĭ între 80—100^{m}. In vêrful unghiuluĭ construit un fort mare «*central*». Laturile: cea de E. de 1470, avênd la estremitate *fortul de Est*, să se menţină o deschidere de 1000^{m} între acéstă estremitate şi ţĕrm, deschidere care să fie curăţită de pietrele carĭ ar face dificilă navigaţia; latura de V. lungă de 882^{m} aparată la estremitate prin *fortul de Vest* şi cu o deschidere de 300^{m} până la ţĕrm, pentru eşirea vaselor.

Executarea acestuĭ proiect, pe cât de îndrăsneţ pe atât de folositor, ar necesita cheltuelĭ colosale[3]) dar o repetăm: în cestiunĭ de apărarea ţĕriĭ, consideraţiunile economice cad în al doilea plan.

3. Fortificaţiĭ pe uscat pentru care trebue ţinut sémă de configuraţia terenuluĭ şi căile de comunicaţie.

Cu privire la teren, există dejà părerile emise de Mareşalul Moltke; avem de adăogat, că movilele despre care vorbesce în «Lettres sur l'Orient» nu póte fi de cât culmea déluluĭ la 5 k. spre N. de Constanţa, semănată de movile.

Acéstă culme presintă marele avantagiŭ fortificaţieĭ, acela de a avea înaintea sa o vale destul de largă.

Căile de comunicaţie ce converg spre Constanţa sunt: şoseaua Tulcea, care póte fi apărată cu un fort de oprire şi Calea ferată Cernavodă cu şoseaua Mangalia, ambele pot fi aparate în acelaş mod, formând sistem cu fortul «Elisabeta».

Restul arculuĭ de cerc, coprins între aceste două forturĭ, póte fi aparat cu o linie întărită de felul celeĭ de la Galaţĭ.

3) Digul de la Cherbourg, costă pe Franţa 69 milióne. (E. Reclus. Géographie universelle. Vol. 2. pag. 660).

XXIII. Viitorul Constanţiĭ

Ne ramâne pentru încheierea studiuluĭ, a atinge cestiunea economică şi socială a oraşuluĭ, de la care fără îndoială atârnă viitorul luĭ.

Am arătat la partea istorică epocile de mărire, ca şi cele de decadenţă ale Constanţiĭ, până a deveni miserabilul şi neinsemnatul sătuc Küstendje «*o grămadă de pietre puse unele peste altele fără var saŭ mortar, care să le dea o legătură*» după arătările istoriculuĭ Dumitru Cantemir, despre satele turceştĭ acum un secol şi maĭ bine, în scrierea sa «Histoire de l'Empire Ottoman», pe care l'a visitat.

Genoveziĭ, şi după dênşiĭ Englezii, recunoscură însemnătatea acestuĭ punct comercial de pe ţĕrmul Mărĭ Negre.

Se înţelege că eĭ, şi maĭ ales ceĭ din urmă, nu lucrară de cât cu interes speculativ, interes care se mărginĭ numaĭ asupra linieĭ ferate şi portuluĭ.

Oraşul primi fórte puţine schimbărĭ, şi anume cele necesitate de interesele comerciale.

Aceştĭ doĭ factorĭ economicĭ dar: calea ferată şi portul aŭ transformat întru cât-va Constanţa.

Când am vorbit despre port am arĕtat, că mişcarea comercială în anul 1895 întrece pe cea de sub Englezĭ cu ţifra colosală de 69.339,065 tone; ceva maĭ mult, dacă comparăm ţifra esportuluĭ cerealelor din primele 8 lunĭ ale anuluĭ 1895, cu acea din luna Octombrie numaĭ, vom găsi o diferinţă îndoită aprópe în numĕrul de tone exportate în luna Octombrie, asupra exportuluĭ celor 8 lunĭ.

Acéstă diferinţă este causată prin deschiderea comunicaţieĭ de peste Dunăre. Adĭ Constanţa serveşte de debuşeŭ cerealelor din întreaga ţară.

Faţă cu acest avênt comercial, care se va mări într'un

viitor fórte apropiat prin desvoltarea ce va lua noul port, spre care ţara nóstră 'şi a îndreptat tótă atenţiunea în ultimii ani, şi pentru care se cheltuesc sume enorme, cei chemaţi la conducerea destinelor acestui viitor măreţ oraş, sunt datori să caute din timp mijlócele, cari 'i-ar da desvoltarea ce merită.

Nu tot ast-fel stau lucrurile sub raportul social, în care patria mamă nu'şi a pus tot interesul.

Vroesc să vorbesc de cestiunea colonizării Constanţei cu elemente românesci.

Dacă la Cap. VII am arătat, că elementul românesc preponderéză, acesta era relativ, căci dacă din populaţia română a Constanţei (de 2519 suflete) vom scădea populaţia cazărmilor, care se urcă la peste o mie ómeni, ne rĕmân cam vr'o 750 barbaţi.

Şi n'am zis încă totul, elementul românesc din Constanţa este representat printr'o populaţie flotantă compusă din militari şi funcţionari fără stabilitate; *ast-fel ţifra românilor stabili nu se urcă la mai mult de 10 proprietari şi comersanţi.*

Acesta este numĕrul de coloniştii români în Costanţa, după un interval de aprópe 20 ani de la ocuparea Dobrogei.

Ast-fel stă realitatea lucrului în românésca Constanţă!

Escluḑênd elementul musulman, între elementele preponderante sunt: bulgarii, grecii, ovreii şi armenii, preponderante şi prin faptul că tot comerţul stă în mâinile lor.

«Elementul grec, ovreiesc şi armén — ḑice d-nul Nacian[1]) — este respâdit aprópe în tótă peninsula (Dobrogia), şi se póte ḑice chiar, că numai dorinţa de

1) I. I. Nacian. La Dobroudja économique et sociale. Paris, 1886.

câştig îi face a se respândi şi a duce ast-fel o viaţă nomadă. Lectorul cunósce îndestul caracterul şi aptitudinele acestor rase. De aceea nu ne vom opri mai mult de a le face apologia. Cu tóte acestea credem necesar a adăoga, că Grecii şi Ovreii acestui ţinut sunt mai puţin civilisaţi şi prin urmare mai răpitori, de cât coreligionarii lor din tot restul Europei.

«Ast-fel ei sunt consideraţi în acéstă ţară ca o adevĕrată plagă socială, care departe de a fi pe cale de vindecare, tinde din ce în ce a câştiga proporţiuni şi a cotropi tot corpul acestei nenorocite ţĕri, care în schimbul unei sincere şi generóse ospitalităţi, este exploatată în tóte felurile de aceste două secte, a căror rapacitate de alt fel este proverbială»[1]).

Până acum, iată cu ce fel de elemente este colonizată Constanţa!

Dacă pe lângă lăudabila solicitudine ce ţara pune de face din Constanţa primul port pe cóstele apusane ale Mării Negre, s'ar uni şi cestiunea colonisărei ei cu Românii, opera ar fi complectă.

Mijlócele adoptate de Francezi în colonizarea Algeriei 'mi pare c'ar resolva problema, şi s'ar putea aplica şi la noi.

Ideia creării unui cuartier românesc, ar deveni o realitare atât de mult dorită, atât de mult aşteptată; prin vênḑarea terenului cu preţuri scăḑute, apoi prin intervenirea statului, societatea de construcţii ar împodobi fórte repede Constanţa cu clădiri românesci.

Colonisată Constanţa cu element românesc, trebue în urmă ales personalul căruia să i se încredinţeze destinele acestui oraş.

«Aceşti funcţionari — ḑice D-nul Nacian — nu trebuesc

1) I. I. Nacian op. cit. pag. 142.

aleşi la întêmplare: eĭ trebue aleşĭ printre ómeniĭ capabilĭ a îndeplini diferite sarcinĭ dificile şi delicate tot de o-dată, pe care colonia le reclamă.»

«Eĭ vor fi numiţĭ pe un termen maĭ mult saŭ maĭ puţin lung, căcĭ numaĭ oferindu-le o garanţie de stabilitate statul póte fi sigur de a avea funcţionarĭ devotaţĭ şi desinteresaţĭ.

«*Aceştĭ funcţionarĭ vor fi luaţĭ de preferinţă dintre persónele originare ale coloniel.*»

Iar D-nul Courcelle Seneuil:[1])

«Primul personal al uneĭ coloniĭ, trebuesce ales după natura teritoriuluĭ (în casul nostru comersanţĭ), carĭ să importe cu preţurile cele maĭ avantagióse posibile productele manufacturiere din ateliere recunoscute şi carĭ să esporte productele colonieĭ.

«Un personal mic de administraţie şi unul maĭ numeros însărcinat cu *instrucţiunea primară* complecteză societatea născêndă şi desĕvêrşesce prin o a pune în condiţiunĭ economice suficiente a o face viabilă.»

Cestiunea colonisăreĭ Constanţeĭ cu element românesc cere grabnice şi seriόse mĕsurĭ, dacă voim să nu regretăm în urmă miliónele grămădite la Dunăre şi Marea Negră, atuncĭ când póte va fi prea târdiŭ!

FINE

1) Traité d'économie politique Tom. II. pag. 485—486.

ANEXE

ANEXA No. 1

Vechia întindere a Mării Negre [1])

După tradiţionalele cunoscinţe ce ne aŭ lăsat vechiĭ istoricĭ şi geografĭ grecĭ şi latinĭ, asupra întindereĭ M. Negre, ea trebuia să se fi confundat cu M. Azow, M. Caspică şi Marea saŭ lacul Aral, şi să fi acoperit prin urmare imensele câmpiĭ situate între şi dincolo de aceste mărĭ, adică Crimeea, Taurida, Georgia, în fine ţinuturile de la N. Cubanuluĭ. de la E. Caucazuluĭ, aprópe de Volga şi tótă ţara ce forma litoralul M. Caspice şi al M. Aral coprinse în acestea şi pustiurile Maniteĭ şi ale Embeĭ. Cercetarea acestor ţinuturĭ justifică atare tradiţiune istorică, şi inspecţiunea natureĭ soluluĭ nu lasă nicĭ o îndoială asupra şederiĭ ce apele aŭ făcut aci.

După aceleaşi tradiţiunĭ şi probabilităţĭ munţiĭ ceĭ înalţĭ aĭ cósteĭ meridionale aĭ Crimeeĭ formaŭ atuncĭ o insulă în mijlocul Pontuluĭ Euxin, şi lanţul Caucasuluĭ cu tótă Circasia, o peninsulă considerabilă. Asia-mică, câte-va părţĭ ale Rumelieĭ şi ale Bulgarieĭ, maĭ cu sémă muntele Hemul aŭ presentat tot-d'a-una Măreĭ Negre o barieră de netrecut, care cu tóte secolele scurse de atuncĭ, nu a trebuit a suferi de cât prea puţine schimbărĭ, chiar în urma luptureĭ Bosforuluĭ tracic şi al evacuaţiuneĭ apelor ce resulta din acésta. Epoca acestuĭ mare cataclism, care se perde în nóptea timpurilor, fu fără îndoială aceea a unuia din acele potópe, carĭ în

1) Corréard. op. cit. pag. 15—17.

necară Tracia, Grecia și tóte părțile situate la Miază-zi de Pontul Euxin saŭ M. Négră și a căruĭ tradițiune a trecut de la fabulă în istoria grécă, sub numele de potopul luĭ Ogyges[1]) și potopul luĭ Deucation[2]), etc.

Orĭ-cum însă, reduse de un lung numĕr de secolĭ la o fórte mică întindere, comparativamente N. Négră și M. Azow a vĕḑut în acéstă întindere maĭ micșorându-se, și ţĕrmurile lor schimbând puțin câte puțin aspectul și formele prin aterisările marilor fluviĭ, carĭ se arunc în ele, precum: Dunărea, Nistrul, Niprul, Donul, etc., și prin depositele încetișóre ale nenumĕratelor micĭ riulețe și cursurĭ de apă, carĭ se varsă în aceste mărĭ.

Forța valurilor opusă curentuluĭ, în aceste fluviĭ, a ridicat bare, carĭ formézā limanurile, ce se vĕd la îmbucătura maĭ multora din ele. Este dar prea admisibil, că o mare parte din forme conturur̆ saŭ sinuosităţĭ, date de ceĭ vechĭ cóstelor Pontuluĭ Euxin, forme și sinuosităţĭ atât de diferite de acele ce li se cunosc astă-ḑĭ, în loc de a fi fost productul ignoranței și al imaginațiuneĭ, ele eraŭ representațiunea fidelă a adevĕratelor stărĭ, la diferite epoce.

ANEXA No. 2.

Studiŭ archeologic asupra numeluĭ Constanțeĭ, de D-nul U. Chousserie.

Numele Kustendje, dat de către Turcĭ, și Constanța dat de către Românĭ capitaleĭ Dobrogieĭ, îmĭ pare o eróre, ce trebue semnalată aḑĭ, când numeróse descoperirĭ archeologice aŭ probat până la evidență, că acest oraș nu este altul de cât vechia *metropolă a Pontuluĭ*, Tomis.

1) Potopul luĭ Ogyges, după Herodot, a avut loc către 1796 a. chr.; 200 anĭ după stabilirea grecilor în Europa.

2) Potopul luĭ Deucalion a avut loc în Thesalia în 1580 a chr. Pe lângă aceste două, Platon face mențiune de un al 3-lea acel al luĭ Lycaon, care după marmurele Arundel a avut loc un secol înaintea resbolului Troieĭ.

Denumirile cele false de maĭ sus, aŭ fost datorite acesteĭ credințe, că orașul Constanțiana, fondat saŭ rezidit de către Constantin cel Mare în onórea suroreĭ sale, se ridică tocmaĭ pe locul actual al Constanțeĭ.

Ast-fel italianul Mario Niger, și învĕțatul archiepiscop grec Meletios a căruĭ geografie a fost publicată în Veneția în anul 1728 și retipărită în 1807 fac confusie între Tomis și Constanța.

Hellert, în charta generală a Bulgarieĭ și a RomânieĬ apĕrută în 1839, scrise în parenteze numele Constanța sub Küstendge.

D. Bouè, care a visitat cu cea maĭ mare băgare de sémă, Turcia Europeană, cade în aceeași eróre când ḑice: «Ușor recunósce cine-va pe Istriopolis în Cara-Harman, Constanța în Küstendge, Callatis în Magalia».

Bouillet, în dicționarul universal de istorie și geografie ḑice: «Küstendje saŭ Constanța».

Larousse, în marele dicționar universal al secoluluĭ al XIX, scrie vorbind despre Tomis. «Maĭ tâtḑiŭ orașul îa numele de Constanția sora luĭ Constantin cel Mare.

Kiepert încércă de a abate acéstă credință în atlasul topografic al Pontuluĭ Euxin ce publică în Berlin în 1846; el așéḑă Constanția între Istropolis și Tomis, dar adoptând iar opinia comună, întruni în a doua sa ediție aceste două orașe într'unul singur.

Și totuși Tomis și Constanția, eraŭ deosebite după mărturisirea luĭ Ierocles, care scria pe la sfĕrșitul secoluluĭ al VIII, sub domnia împĕraților Arcadiŭ și Onoriŭ, o notiță asupra provincielor și orașelor de căpetenie ale Imperiuluĭ de Orient.

După acest scriitor, Constanția era un oraș din Scythia

provincia VI din Imperiŭ, a căreĭ capitală era Tomis.

Constantin Porfirogenitul, care domnia la Constantinopol pe la începutul secoluluĭ al X-lea, stabilesce aceeaşĭ deosebire între cele două oraşe ale sale în opul sĕŭ «De Thematibus».

Cele două opere sus menţionate, pot fi regăsite în «Imperium Orientale» publicat în 1711 la Paris de către Anselmo Banduri, călugăr din Ragusa, devenit membru al Academieĭ inscripţiunilor şi bibliotecar al Duceluĭ de Orleans.

O chartă Veneţiană, lucrată în secolul al XIII, ce o putem vedea în palatul Dogilor, arată pe Tomis pe locul unde se află Constanţa adĭ, iar oraşul Constanţa este însemnat maĭ la S.

Formaleonĭ în «Istoria fisiologică şi politică a comerţuluĭ, navigaţiuneĭ şi coloniilor celor vechĭ la M. Neagră» pare a fi moştenit de la Veneţianĭ date certe asupra localităţilor din evul mediŭ. El face deosebirea între Tomis şi Constanţia şi aşédă acest oraş în posiţia în care îl arată harta de maĭ sus.

Călugărul Nestor, cel maĭ vechĭ istoric rus, în lucrarea sa principală, o cronică de la 862—1106, care este isvorul cel maĭ bogat al istorieĭ primitive a Slavilor nu întrunesce Tomis cu Constanţia, ci din contra, el citéză aceste două oraşe într'un mod deosebit.

Acéstă cronică publicată în Petersburg în 1867 după un manuscris găsit în 1716 de către Petru cel mare la Königsberg, a fost tradusă la Paris de către Louis în 1834.

Butkow, în «apĕrarea croniceĭ luĭ Nestor» menţine aceeaşĭ deosebire între cele două oraşe.

Macariŭ, episcopul Veneţieĭ, în opul sĕŭ intitulat «Istoria creştinilor în Rusia» publicată în 1864 scrie următórele vorbind de eparhia Scytieĭ şi capitala eĭ «Tomis nu trebue a fi confundat cu Constanţia, fondată de către Constantin cel Mare, aceste două oraşe aŭ trăit până la al X-lea secol, ca oraşe deosebite».

Tomis al luĭ Ovidiŭ şi Constanţia luĭ Constantin s'aŭ prefăcut óre într'un oraş? Când şi cum? Istoria stă mută în privinţa acesteĭ alipirĭ suspecte, din contră le arată trăind amândouă cu traiul lor propriŭ, până la dărîmarea lor de către Bulgarĭ.

Probabil, că Genoveziĭ, după ce pe la sfârşitul seculuĭ al XIII-lea, contribuiseră puternic a restabili pe Impĕraţiĭ Grecĭ pe tronul Constantinopoluluĭ, stabiliră comptuare pe malurile M.-Negre, eĭ se aşeḑară pe locul unde se află adĭ Constanţa—probă, portul lor situat la 300m la V. de portul noŭ — şi găsind câte-va ruine, saŭ maĭ bine negăsind nicĭ o urmă vechie, uitând cu totul pe Ovidiŭ şi readucĕndu-şĭ maĭ bine aminte de Constantin, al căruĭ Imperiŭ 'l scăpaseră, eĭ reinviază vechiul nume Constanţia, pe care Turciĭ 'l schimbară în Küstendje după cucerire, pe care Românij l'aŭ prefăcut iar în Constanţa în urma anexiuniĭ Dobrogieĭ.

ANEXA No. 3.

Scrierĭ referitóre la Dobrogia şi Constanţa

Pe la 1825, sub îndemnul guvernuluĭ Austriac, Turcia proiectă a uni Dunărea cu M. Négră printr'un canal, prin valea Kara-Su.

Proiectul uneĭ asemenea lucrărĭ fu studiat de inginerul Wincke în anul 1839—40. Dificultăţile terenuluĭ calcaros al văiĭ însă, se opuseră la executarea proiectuluĭ şi încercările rĕmaseră infructuóse. Cercetările sale aŭ fost publicate în 1840 în «*Das Karassu-thal zwischen der Donau unterhalb Rassowa un dem Schwarzen Meere bei Küstendschi*, in *Monatsberichte über die*

Verhandlungen der Gesellschaft für Erdkunde zu Berlin 1840».

Mai târdiŭ, D-l Jules Michel, în 1862 publică în «*Mémoires de la Société impériale des antiquaires de France, XXV, 3-ème série, T. V. Paris 1862*» cercetările sale asupra terenului dintre Rassova-Cerna-Voda şi Constanţa, cercetări făcute în scopul de a se construi un drum între Raşova şi Constanţa, iar mai în urmă construirea liniei ferate de adĭ.

Impreună cu dênsul a mai luat parte D. C. Allard, care scrise în 1864 «*La Bulgarie orientale. Paris 1864*».

D. Ernest-Desjardins publică în 1868 în Révue archéologique Française «*Voyage dans la Région du bas Danube*».

Însă cea mai importantă scriere este aceea a D-lui Karl F. Peters, publicată în 1867 «*Grundlinien zur geographie und geologie der Dobrudscha*» studiŭ, în care, pe lângă cercetările sale proprii s'a servit şi de alte 25 scrieri, hărţi şi planuri [1]).

Corréard, în uvragiul seŭ «Guide stratégique dans

---

1) I) A. Boué, La Turquie d'Europe Paris 1840. 4 volume.

II) A. Boué. Récueil d'intinéraire dans la Turquie d'Europe. Viena. 1854. 2 volume.

III) Von Winke. Valea Cara-Su între Dunărea de jos de Rassova şi M. Nêgră la Constanţa (in l. germană).

IV) T. Spratt Capitain. Route between Kustendje and the Danube Londra 1856.

V) Moltke. Marşurile Ruso-Turcesci în Turcia Europênă în 1828—29 cu o hartă si planuri, Berlin 1845 (in l. germană).

VI) Baron de Bazancourt. L'expédition en Crimée. 2 volume Paris 1856.

VII) A. Viquesnel. Voyage dans la Turquie d'Europe. Paris 1855, 1861, 1863.

VIII) C. V. Wutzer. Voiagiul în orientul Europei. 2 volume. Eberfeld 1860 (in l. germană).

IX) Koch. Voiagiurile în orient. Weimar 1846 (in l. germ).

la mer Noire» spune: Oraşul Küstendjé, numit de Grecii moderni Constantsa, este situat pe un cap, care apără rada la S. E. el e la 11 mile de Tuzla (1 milă=1852^{m}) şi la 21 de Mangalia. Se va avea grije a se evita cósta de N. E. a acestuĭ oraş, mărginită la la 1 $^{1}/_{4}$ milă în larg de un lanţ de stâncĭ. Altele se găsesc cu întrerupere maĭ deâarte de ţĕrm, la o adpncime de 25—30 picióre sub apă (3 picióre=1^{m}). Capul Constanţa este încă garnisit de stâncĭ, la 300 (1$^{1}/_{2}$ encâblures) spre S. şi E. de bastionul meridional.

X) Patrick O'Brien. Ducatele Dunărene tómna şi iarna 1853. Rusia de S. şi ţerile turcesci dunărene. Leiptzig 1854 (in l. germ.).

XI) E. V. Sydow. Privire asupra frontierii Turco-Rusesci. Cu o hartă 1856 (in l. germană).

XII) Le Jean. Etnografia Turciei Europene. 1861 (in l. germ.).

XIII) Ionesco et Iowano. Voyage agricole dans la Dobroudja, avec un carte ethnographique et topographique. Constantinople 1850.

XIV) Adaus la Statistica Dobrogiei, extras d'intr'o comunicare a vice-consulului austriac din Tulcea-Viena 1863 (in l. germ.).

XV) E. Taibout de Marigny. Hydrographie de la Mer Noire et de la Mer Azow. Triest 1856.

XVI) Commission Européenne du Danube.

XVII) T. Spratt. On the geology of Varna and the Neighbouring parts of Bulgaria.

XVIII) Szabó-Josephe. Egy continentalis emelkedés és alye désröl Europa délkeleti részén. Pesta 1862.

XIX) K. F. Peters. Comunicări despre petrificaţiunile Dobrogie «Analele Institutului Geologic» 1863 (in l. germană).

XX) K. F. Peters. Comunicări despre cercetările geologice ale Dobrogiei «Analele Institutului Geologic» 1864 (in l. germ.).

XXI) K. F. Peters. Stabilirea înălţimei barometrice în Dobrogia 1864, 1865. (in l. germana)

XXII) Harta têtrului de rĕsboiŭ din 1828—29, scala 1/420.000.

XXIII) Aceasi chartă redusă la jumĕtate.

XXIV) Harta Turciei Europene în 21 foi lucrată de marele stat-major Austriac.

XXV) Kiepert. Harta Turciei Europene. Berlin 1853.

ANEXA No. 4.

Operațiunele Diviziei Franceze și a Spahiilor în Dobrogia [1])

La începutul resboiului Crimeiei (1854) Francezii voiră a porni contra Rusiei, luând drept bază primă de operație Varna, Balcik și Constanța. Mareșalul St. Arnaud, voind a trimete din Varna o recunóscere repede la Nordul Dobrogiei, în scopul de a atrage atențiunea inamicului în acéstă parte și a'l face a se teme de o mișcare în scopul de a-i tăia linia de retragere din Muntenia, însărcină cu acésta pe *Spahiĭ de Orient*, corp noŭ format, sub comanda generalului Iusuf.

Divisia I-a Canrobert, trebuia a'l susține; dar cum acest general se afla cu un bastiment de resboiŭ în recunóscerea cóstelor Crimeiei, divizia fu comandată prin interim, de generalul Espinasse.

In diua de 27 Iulie s. n. la 3 ½ ore după amiadi, trupele generalului Espinasse se opriră în bivuac la Constanța aprópe de lacul Pallas, unde capul colónei își așeḑase lagărele, cam la o leghe departe de oraș.

Küstendjé, ca tóte orașele Turcesci ale Dobrogiei nu este de cât o grămadă de ruine, recente încă, pe care Cazacii le-aŭ lăsat în urma lor, totul era dărîmat și confuz.

Avant-garda corpului de recunóscere a colonei Spahiilor de orient, sub comanda lui Iusuf, ce avusese în acea ḑi o primă întâlnire neînsemnată cu Cazacii, făcu cunoscut generalului Espinasse presența trupelor rusesci înainte.

Pentru orĭ-ce eventualitate, acesta 'și apropiă lagărul de avant-gardă. A doua ḑi la Karnasanî (Karanasuf) la N. de Kustendje, avant-garda avu o nouă și scurtă luptă de mase cu mase.

1) Baron de Bazancourt. L'expédition de Crimée. Paris. 2 vol.

Bașibuzucii se bătură bine și oficerii francezi (Magnan și Sérionne) ce 'i comanda, abia 'i putu opri cu mare greutate de a urmări pe cazacii, carĭ se retrăgiaŭ spre Babadagh.

Iusuf se determină a cădea pe neasceptate, printr'un marș de nópte peste grosul trupelor rusescĭ, reunite în jurul Babadagului; însă în momentul când, la 6 ore séra, ordinul de plecare fu dat, 500 de ómeni remaseră întinși pe pământ și nu se maĭ putură ridica. Holera se abătuse ca fulgerul peste colóna expediționară. Pe la 8 ore, 150 eraŭ morți și 350 în agonie.

Colóna generalului Espinasse, care înaintase la Gargalic, fusese și ea isbită. Inamicul încă nu apăruse și cadavrele acoperiaŭ deja câmpul în tóte părțile, șanțurile se săpaŭ și pământul mișcat, respândea în juru-i emamațiuni pestilențiale. Adesea brațele care săpaŭ se apropiaŭ înainte de a 'și fini opera, și acelea care țineaŭ casmaua se întindea, în tăcere, pe marginea gropii întredeschise, pentru a nu se maĭ ridica.

Acei carĭ trăiaŭ eraŭ încărcați pe caĭ saŭ purtați de soldați, iar atelagele artileriei eraŭ pline cu bolnavi.

Acéstă nópte fatală fu cea de 30 Iulie 1854.

Colóna reluă drumul Constanței și Magaliei, lăsând în urmă mormintele soldaților, triste semne de trecerea sa. Espinasse se reintórse la Pallas.

La 31, tótă divizia reunită evacua bolnavii către Constanța, unde vaporul Pluton 'i transporta. In acea nópte și a doua ḑi 800 bolnavĭ sunt transportanți spre Constanța.

La 1 August, divizia părăsesce Pallas, iar la 2, numerul bolnavilor devine și maĭ considerabil, așa în cât harabalele nu maĭ putea prididi cu transportul lor.

Acéstă tristă împrejurare, probă Francezilor că Do-

brogia «*este un cuib de frigurĭ și o sorginte de holeră* [1]).

Eĭ schimbară iute planul rĕsboiuluĭ și cu tóte că în August 1854 eĭ eraŭ încă în Dobrogia, în Septembrie același an, debarcaseră la Eupatoria pe cóstele Crimeiei.

ANEXA No. 5

Mișcarea portuluĭ Constanța în timpul dominațiuniĭ Turcilor [2]).

Rada Constanțiĭ, formézá un mic golf natural între două capurĭ, este adăpostită de vênturile de la N., in schimb însĕ prea expusă celor de la S-V, S-E și chiar S. lucru ce produce serióse stricaciunĭ. Portul a fost construit de o companie englezá în 1859 pe locul vechiuluĭ port genovez.

Cu tóte lucrările importante executate în diferite rînduri, portul lasă mult de dorit, ast-fel lucrările carĭ 'l închid fiind economic construite sunt slabe și expuse a fi stricate de furia valurilor.

Acest port în vederea traficuluĭ drumuluĭ de fer

1) Cu ocasia unor săpăturĭ făcute la malul măriĭ, pe locul ocupat acum de sala de cură, s'aŭ găsit oseminte franceze din acest resboiŭ. Aceste oseminte s'aŭ adunat și puș în cavoul unuĭ monument, ce s'a ridicat la 9 Maiŭ 1894 la cimitirul din Constanța, de către guvernul francez. Monumentul pórtă inscripția:

LA FRANCE
à ses
SOLDATS MORTS
pour
LA PATRIE
1854—1855

La inaugurarea monumentuluĭ aŭ asistat: D-niĭ De Coutoly din partea guvernuluĭ frances și general Băicoianu, din partea țeriĭ nóstre.

2) Baron d'Hogguer. Reinseignements sur la Dobrodja. Bucuresci 1879.

Küstendje-Cerna-Voda a fost construit prea mic și peste putință a conține un numĕr suficient de vase la cheŭ pentru o încărcare repede.

Portul nu are locul necesar manevrelor vaselor marĭ și intrarea, din causa nisipuluĭ grămădit, nicĭ o-dată n'are o adâncime superiórá la $17^{1}/_{2}$, rar 18 picióre engleze ($1 = 0^{m},304794$) insuficentă vaselor marĭ încărcate, carĭ se găsesc ast-fel forțate a 'șĭ complecta încărcătura în radă, în paguba neguțătorilor.

In schim însĕ compania are un mare numĕr de magaziĭ, carĭ servesc de depozit cerealelor, fie la Constanța saŭ Cerna-Voda, însĕ numĕrul acestor magaziĭ nu póte fi suficient serviciuluĭ de export într'un an bun de recoltă.

Materialul rulant al drumuluĭ de fer este în prea bună stare, dar insuficient.

Comerțul. *Import.* Ar fi greŭ a da o statistică esactă asupra importuluĭ Constanțiĭ, căcĭ documentele detaliate lipsesc; autoritățil turceștĭ aŭ luat tótă archiva vămiĭ și administrațieĭ Principalele articole de import consista și se mărginea la consumația locală.

Bumbacurĭ ordinare, încălțăminte, haine, lăcătușerie, ferărie, marchidănie, coloniale, orez, vinurĭ, liquerurĭ, lumânărĭ, făină, petroleŭ etc.

Exportul, este de două felurĭ: de transit și acela al productelor locale. Tablourile anexate [1]) ale exportuluĭ cerealelor, comunicate de direcție căilor ferate și portuluĭ, ne dă o idee esactă despre aceste două felurĭ de export în 1875, 76 și 77.

Din portul Constanța se exporta afară de cereale, lână brută, pieĭ și vite. In 1876 s'a exportat aprópe 18.000 mieĭ pentru Constantinopol (costul 5 leĭ loco),

1) A se vedea tablourile litera A și B.

30.000 berbecĭ (12—14 lei), lână ţigaie 300.000 ocale (1.50—2 lei) pieĭ de miel şi de berbecĭ 7000 la Viena (3 leĭ perechia), 200.000 ocale brânză de calitatea I (0.80—1 leŭ), 50.000 de calitatea II (0.60—0.70).

Companiele «Messageries Maritimes Francaise» «Loyd austriac» şi «Florio» exportă aprópe tóte cerealele şi lâna.

Afară de aceste 3 companiĭ, o mulţime de vapóre micĭ, care încarcă cereale, închiriază puntea pentru transportul vitelor de la Constanţa la Constantinopol; este imposibil a găsi date esacte asupra exportuluĭ animalelor.

Lacurile Südghiol, Anadolkioi şi Tasaulu din apropiere de Constanţa eraŭ arendate cu 1600 leĭ anual. Peştele fiind mediocru, nu servia de cât la consumaţia locală.

Cât de neînsemnate ar părea aceste detaliĭ aḑĭ, ele dobândesc cu timpul o importanţă capitală.

De am poseda acum date asupra mişcăriĭ portuluĭ din timpul Genovezilor, ele ar fi de o netăgăduită valóre!

ANEXA No. 6

Tractatul de la San-Stefano [1])

Încheiat la 19 Februarie (3 Martie) 1878, coprinde 29 articole şi a fost semnat de: Contele Ignatief, adjutant general al M. S. Imperiale şi Melidow şambelanul curţiĭ Imperiale pentru Rusia şi de Savfet-Paşa, ministrul afacerilor streine şi Sadulah, ambasadorul M. S. Sultanuluĭ pe lângă curtea Imperială a Germaniei, pentru Turcia.

1) Tacticien op. cit. vol. XII, pag. 747—759 şi Gh. Bibescu. Istooria uneĭ frontierĭ pag. 15.

Articole privitóre la România sunt:

V. Sublima Pórtă recunósce independenţa Româniel, care 'şi va susţine drepturile eĭ la o despăgubire ce se va desbate între abele părţĭ.

Până la încheierea unuĭ tact direct între Turcia şi România, supuşiĭ românĭ se vor bucura în Turcia, de tóte drepturile garantate supuşilor celor-alte puterĭ europene.

XII. Tóte cetăţile de pe Dunăre se vor rade. Nu vor maĭ fi de aci înainte pe marginile acestuĭ fluviŭ, nicĭ o fortăréţă, nicĭ bastimente de rĕsboiŭ în apele principatelor Bulgarieĭ, Românieĭ şi Serbieĭ, afară de cele staţionare întrebuinţate până acum, şi bastimentele uşóre destinate la poliţia fluvială şi la serviciul vămilor.

Drepturile, obligaţiunile şi prerogativele comisiuniĭ internaţionale de la Dunărea-de-Jos sunt menţinute intacte.

XIX. Indemnitatea de rĕzboiŭ şi perderile impuse Turcieĭ, pe care M. S. Impĕratul Rusiei le reclamă şi pe carĭ sublima Pórtă se angajază a le rambursa, se compun:

a) 900 milióne ruble cheltuielĭ de rĕsboiŭ, întreţinerea armateĭ, înlocuirea mcterialuluĭ, comenḑĭ pentru rĕzboiŭ.

b) 400 milióne ruble, pagube suferite de literalul meridional al ţĕriĭ în comerciul exportuluĭ, industrieĭ şi drumurilor de fer.

c) 100 milióne ruble, pagube seferite de provinciile Caucazuluĭ prin invazie.

d) 10 milióne ruble, pagubele şi interesele supuşilor şi instituţielor rusescĭ în Turcia.

Total 1 miliard 410 milióne ruble. Considerând încurcăturile financiare ale Turcieĭ şi în acord cu M. S.

Sultanul, Impăratul Rusiei a înlocuit plata celei mai mari părți din sumele enumĕrate în paragraful precedent, prin cesiunile teritoriale următóre :

a) Sangiacul Tulcei, adică districtele : Kilia, Sulina, Mahmudia, Isaccea, Tulcea, Măcin, Babadag, Harsova, Kustendje și Medgidia precum și insulele Deltei și insula Șerpilor.

Neavând dorința să 'și anexeze acest teritoriŭ (Sangiacul Tulcei) și insulele Deltei, Rusia 'și reservă facultatea de a le schimba cu partea Basarabiei deslipită prin tractatul de la 1856 și limitată la miază-zi cu talvegul brațului Kiliei și gura Stary-Stambul.

Cestiunea împărțirii apelor și pescăriilor va urma să fie regulată printr'o comisiune Ruso-Română în timp de un an de la ratificarea tratatului de pace.

b) Acéstă cessiune de teritoriŭ valoréză 1 miliard 100 milióne ruble. Pentru modul plății a 300 milióne ruble, se va regula intre guvernele Imperiale.

c) Cele 10 milióne ruble, indemnitate pentru supușii și instituțiunele rusesci în turcia, ele se vor plăti pe mĕsură ce reclamațiunele interesaților vor fi examinate de ambasadorul Rusiei la Constantinopol și supușii sublimei Porți.

ANEXA No. 7

Congresul din Berlin

Congresul din Berlin, început la 13 Iunie și terminat la 13 Iulie 1878 și a sfârșit lucrările în 20 de ședințe. Tractatul coprinde 64 articole, din cari cele privitóre la România sunt :

XLIII. Cestiunea Independenții. XLIV. Cestiunea ovreilor și altele. XLV. Cestiunea Basarabiei. XLVI. *Cestiunea Dobrogiei.* XLVII. Cestiunea apelor și pescuitului, XLVIII. Cestiunea transitului, XLIX și L. Ces-

tiunea consulilor LI. Cestiunea substituirei României la drepturile și obligațiunile Porții pentru teritoriul cedat LII. Cestiunea Dunării și fortărețelor sale, cestiunea Dunării și navigațiunii sale [1]).

Articolul 46 § 2 dice :

Traseul frontierii va fi hotărît la fața locului de comisiunea europeană (prin art. 11 al tratatului) pentru delimitarea Bulgariei.

Acéstă comisiune se compunea din :

B. Orero (Italia), V. Wendel (Germania), C. Ripp (Austria), I. V. Lemoyne (Franța), H. B. Hamley (Anglia), A. Bogolubow (Rusia), M. Tahir (Turcia), iar din partea României :

Ferichidi, colonelii : Fălcoianu, Arion, Slăniceanu.

Comisiunea 'și începu lucrările la 17 Septembre 1878 și le-a terminat la 12 Septembre 1879, determinând traseul frontierii pe care o avem adi spre Bulgaria.

---

[1]) Semnatarii acestui tratat aŭ fost :

H. Bismark, V. Bulow, Bohenlohe } pentru Germania.

L. Corti, D. Launay } pentru Italia.

Andrassy, Karolyi, Haymerle } pentru A.-Ungaria.

Gortchakow, Schouvalow, P. d'Oubril } pentru Rusia.

Waddington, Saint-Vallier, H. Deprez } pentru Franța.

Al. Carathéodory, Mehmed Ali, Saddoulah } pentru Turcia

Beaconsfield, Salisbury, Odo Russell } pentru Anglia.

De la a 10-a ședință (1 Iulie 1878) fură admiși și delegații români : Brătianu și Cogălniceanu.

A N E X E

TABLOUL LITERA A

EXPORTUL CONSTANŢEI ÎN ANUL 1876

PAVILIONUL	Cu pânze	Vapóre	TONAJUL Cu pânze	TONAJUL Vapóre	Grâu	Orz	Porumb	CEREALE TRANSIT Meiŭ	Ovĕs	Secară	Fasole	In		TOTAL	CEREALE DIN ŢĔRĂ Grâu	Orz	Meiŭ	Ovĕs	Secară	Fasole	In		TOTAL	TOTAL GENERAL
					qrs [1]	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs
Anglia	10	74	4000	50011	74985	51894	127852	2089	—	6442	—	—	—	187012	622	154063	5432	2035	—	1330	9406	8982	175786	512730
Austria	6	—	3229	—	—	1126	7507	—	—	—	—	—	—	8633	—	2874	—	—	—	—	3000	—	5874	14507
Italia	22	—	9564	—	12798	9618	37723	—	—	—	—	—	—	60139	—	12403	—	—	—	—	—	—	12403	72542
Grecia	84	11	16864	6020	71519	3757	20717	2106	2305	—	250	105	—	102819	4379	41354	—	5232	—	414	1171	—	53956	156775
Turcia	180	—	15370	—	62487	1917	546	28	—	—	635	—	—	65551	15476	15048	—	99	—	4615	330	—	36454	102004
Rusia	7	—	1010	—	7816	—	—	—	—	—	534	—	—	8350	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8350
România	6	—	410	—	3894	—	—	—	—	—	—	—	—	3894	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3894
Samos	3	—	457	—	3069	—	—	—	—	—	—	—	—	3069	278	—	—	—	—	—	—	—	278	3347
Danemarca	—	1	—	1904	—	—	8254	—	—	—	—	—	—	8254	—	7375	—	—	—	—	—	—	7375	15629
Germania	—	1	—	778	—	7260	—	—	—	—	—	—	—	7260	—	1748	—	—	—	—	—	—	1748	9008
Belgia	—	1	—	1944	—	—	7562	—	—	—	—	—	—	7562	557	1585	60	—	—	—	7890	1030	11622	19181
	317	96	49944	69757																				
C-nia Lloyd	—	47	—	51700	872	—	—	—	—	—	—	—	—	872	2630	98	—	—	—	518	—	572	3844	4716
» Messagerie	—	78	—	46800	—	—	49	—	249	—	—	—	—	298	—	331	—	302	—	3182	176	17	4044	4342
» Florio	—	32	—	14000	38608	—	757	—	339	—	7521	—	1787	48960	9000	7728	818	2500	—	5850	669	7451	33880	82840
	317	253	49944	201257	275008	74452	243387	8154	2801	6443	8940	105	1787	662670	32008	246510	6274	10161	—	15330	22336	12323	346201	1008877

Cereale transit qrs 662670
din ţara » 1008877
Total general 1671553

1. Pentru greutate:
Quarter, un quarter=290 litri.
1 quarter=217 k. 500 pentru grâŭ, meĭ, fasole, porumb.
1 » =208 k. 430 » secară, in
1 » =181 k. 250 » orz.
1 » =154 k. 60 » ovĕs.

TABLOUL LITERA B

ESPORTUL CONSTANŢEI DE LA 1 IANUARIE PÂNĂ LA 31 MAIŬ 1877

PAVILIONUL	Cu pânze	Vapóre	TONAJUL Cu pânze	TONAJUL Vapóre	CEREALE TRANSIT Grâu	Orz	Porumb	Secară	Fasole	Meiŭ	Ovĕs		TOTAL	CEREALE DIN ŢĔRĂ Grâu	Orz	Porumb	Ovĕs		Meiŭ	In	Fasole	TOTAL	TOTAL GENERAL
					qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs	qrs
Anglia	1	27	5022	34468	75300	51150	45687	9740	1800	2830	—	—	116812	—	40349	1811	—	—	7501	—	—	58842	175654
Turcia	62	—	8068	—	42302	2712	6741	21	22	—	1712	—	56150	12901	7491	290	231	—	6857	—	—	20903	77053
Austria	6	1	3304	1115	—	9212	13897	—	167	—	—	—	28683	—	1857	—	—	—	—	—	—	1857	30540
Grecia	22	4	2826	1636	14071	203	6939	—	—	216	—	—	20818	5501	4072	136	—	—	—	—	—	15536	36354
Italia	13	—	7145	—	—	3808	4855	—	—	215	—	—	8978	4707	14829	3418	—	—	9823	—	—	32777	41755
Francia	—	1	—	606	2776	—	446	—	—	—	—	—	3222	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3222
Rusia	2	—	201	—	953	1030	—	—	—	99	—	—	2082	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2082
Samos	1	—	301	—	979	—	—	—	—	—	—	—	979	—	—	—	—	—	—	—	—	—	979
Norvegia	—	1	—	1000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11807	—	—	—	—	—	—	11807	11807
	143	36	24871	99415																			
C-nia Lloyd	—	16	—	43200	1800	—	13029	—	—	—	—	—	14831	—	4895	—	—	990	2158	—	—	7324	22190
» Messagerie	—	12	—	9600	—	—	8650	—	—	—	—	—	8650	—	—	125	470	99	—	—	—	694	9744
» Florio	—	8	—	7492	2422	—	7674	—	915	276	281	212	11812	1461	701	32	4157	7586	741	327	50	8141	19953
	143	92	24871	99683	74431	69125	104142	9761	3030	3616	2034	212	266181	24120	95145	1862	4857	884	26462	1??	50	157801	424132

Cereale transit qrs 266181
» din ţară » 424132
Total general 690755

Tabloul litera C

STATISTICA

Orașuluĭ Constanța la 20 Decembrie 1895.

SUFLETE PE NAȚIONALITĂȚI	Bărbațĭ	Femeĭ
Românĭ	1750	769
Grecĭ	1440	1020
Bulgarĭ	780	280
Musulmanĭ	1185	1017
Ovreĭ	460	395
Francesĭ	23	28
Italienĭ	92	17
Armenĭ	392	167
Englezĭ	20	25
Austriacĭ	74	107
Germanĭ	181	150
Olandezĭ	3	2
Rușĭ	18	15
Prusienĭ	1	—
Sèrbĭ	4	—
Muntenegrenĭ	4	—
Total general	10419	

Tabloul litera D

MIȘCAREA POPULAȚIEĬ ORAȘULUĬ CONSTANȚA PE ANUL 1895

RELIGIUNĬ	NASCERĬ		MORȚĬ		CĂSĂTORIĬ		LEGITIMĬ				NELEGITIMĬ				OBSERVAȚIĬ
							Născuțĭ		Morțĭ		Născuțĭ		Morțĭ		
	Bĕețĭ	Fete	Bărbațĭ	Femeĭ	Bărbațĭ	Femeĭ	Bĕețĭ	Fete	Bĕețĭ	Fete	Bĕețĭ	Fete	Bĕețĭ	Fete	
Ortodoxĭ	71	78	82	42	32	25									
Catolicĭ	10	6	7	8	2	7									Morțĭ:
Protestanțĭ	4	4	6	2	1	3	146	142	55	49	9	11	5	1	Bărbațĭ 84
Armenĭ	6	8	8	2	3	3									Femeĭ 47
Israelițĭ	19	10	2	—	3	3									
Mahomedanĭ	45	47	39	43	13	13									
Total	155	153	144	97	54	54									
Total general	308		241		54		288		104		20		6		

TABLOUL LITERA E

Tabloul alfabetic de stradele oraşuluĭ Constanţa

No. corent	Numirea stradeĭ	Lung. în m.	No. corent	Numirea stradeĭ	Lung. în m.
1	Agriculturei	78	32	Justiţiei	76
2	Aleon	89	33	Libertăţiĭ	446
3	Aurora	45	34	Lumineĭ	457
4	Băieĭ	75	35	Mahometană	377
5	Basarab	63	36	Maior Şonţu	150
6	Braşoveni	73	37	10 Maiŭ	78
7	Brutus	187	38	Mangalia	1161
8	Bulgară	39	39	Marcu Aureliu	416
9	Călăraşilor	227	40	Militară	159
10	Cărămidarĭ	140	41	Mircea cel Mare	1414
11	Carol I	1525	42	Muzelor	—
12	Comercială	72	43	Neptun	92
13	Concordia	335	44	Ovidiu	256
14	Ceres	291	45	Pescarĭ	78
15	Cuza-Vodă	42	46	Plevneĭ	170
16	Dacieĭ	187	47	Portuluĭ	265
17	Decebal	93	48	Remus Opran	320
18	Dianeĭ	67	49	Română	427
19	Divizieĭ	298	50	Roşiorĭ	156
20	Dorobanţilor	160	51	Sabinelor	—
21	Dreptăţiĭ	165	52	Şcóleĭ	360
22	Elenă	383	53	14 Septembrie	—
23	Bulevardul Elisabeta	387	54	Ştefan cel Mare	142
24	Engleză	—	55	Tătară	76
25	Fructelor	172	56	Thetis	113
26	Găriĭ	251	57	Tomis	280
27	Germană	49	58	Traian	376
28	Griviţeĭ	174	59	Unireĭ	63
29	Piaţa Independenţă	—	60	Vênătorĭ	159
30	Infanterieĭ	77	61	Venus	34
31	11 Iunie	675	62	Virgiliu	89

TABLOUL LIT. F

Tabloŭ de construcţiile aflate în oraşul Constanţa la finele anuluĭ 1895.

STRADA	CASE CU: 1 etaj	2 etaje	3 sau mai multe etaje	De [illegible] piatră	Magazii	Barace sau bordeie	Fabricĭ şi morĭ
Agriculturei	37	2	—	39	2	—	—
Aleon	2	5	—	7	—	—	—
Aurora	17	—	—	17	—	—	—
Băieĭ	3	—	—	3	—	—	—
Basarab	2	—	—	2	—	—	—
Braşovenĭ	5	—	—	5	—	—	—
Brutus	12	—	—	12	—	—	—
Bulgară	—	—	—	—	—	2	—
Călăraşi	12	4	—	16	3	—	—
Cărămidarĭ	26	—	—	26	—	—	—
Carol I	97	40	—	137	—	—	—
Comercială	5	1	—	6	—	—	—
Concordia	46	3	—	49	11	—	—
Ceres	4	1	—	5	—	—	—
Cuza-Vodă	8	—	—	8	1	—	—
Daciei	12	—	—	12	—	—	—
Decebal	18	—	—	18	—	—	—
Dianei	—	1	—	1	—	—	—
Diviziei	Casele numerotate pe strada Carol I-iu						
Dorobanţi	2	—	—	2	—	—	—
Dreptăţiĭ	10	3	—	13	3	—	—
Elenă	4	10	—	14	—	—	—
Bulev. Elisabeta	5	4	—	9	—	—	—
Stradela Engleză	2	—	—	2	—	—	—
Fructelor	13	4	—	17	6	—	—
Găriĭ	14	4	—	18	—	1	—
Germană	—	—	—	—	—	2	—
Griviţiĭ	10	2	—	12	3	—	—
Piaţa Independenţa	5	18	2	27	—	2	—
Infanteriei	45	2	—	47	—	—	—
11 Iunie	75	3	—	78	2	—	—
Justiţiei	12	—	—	12	2	—	—
Libertăţii	50	12	—	62	7	—	—
Luminei	7	1	—	8	2	—	—
Mahometană	21	6	—	27	4	—	—
Maior Şonţu	8	1	—	9	2	—	—
10 Maiŭ	—	—	—	—	—	—	—
Mangalia	162	8	—	170	12	2	—
Marcu Aureliŭ	25	5	—	30	5	—	—
Militară	34	—	—	34	1	4	—
Mircea cel Mare	62	18	—	80	7	—	—
Muzelor	9	—	—	9	—	—	—
Neptun	—	1	1	2	1	—	—
Ovidiŭ	7	11	—	18	3	—	—
Pescari	7	4	—	11	—	—	—
Plevnei	9	1	—	10	—	—	—
Portului	—	—	—	—	—	1	—
Remus Opran	12	3	2	17	—	—	—
Română	21	8	—	29	10	—	—
Roşiorĭ	—	—	—	—	—	—	—
Sabinelor	—	—	—	—	—	—	—
Şcólei	29	15	—	44	2	—	—
14 Septembre	—	—	—	—	—	—	—
Ştefan cel Mare	3	—	—	3	—	—	—
Tătară	39	—	—	39	1	—	—
Thetis	—	1	—	1	—	—	—
Tomis	13	10	—	23	—	—	—
Traian	11	22	—	33	—	—	—
Unirii	39	1	—	40	3	17	—
Vênători	7	2	—	9	2	—	—
Venus	—	1	—	1	—	—	—
Virgiliŭ	—	—	—	—	—	—	—
Construcţiĭ pe strade nedenumite	75	7	—	82	38	—	4
Total	1128	244	6	1378	130	32	7

TABLOUL LIT. G

Tabloŭ de numele prefecților județuluĭ Constanța de la 1878—1896

NUMELE	DATA NUMIREĬ	OBSERVAȚIUNI
D. Remus Opran. . .	13 Noembrie 1878	
„ Luca Elefterescu. .	5 Iulie 1879	(Directorul prefectureĭ, înlocuitor).
„ Remus Opran. . .	13 „ 1879	
„ C. Ciocârlan. . . .	12 Septembrie 1881	
„ S. Dan	16 Octombrie 1882	(Directorul prefectureĭ, înlocuitor).
„ Remus Opran. . .	18 Octombrie 1882	
„ Gr. Grămăticescu. .	20 Maiŭ 1883	
„ G. Piersiceanu . .	4 Aprilie 1884	
„ Em. Cnioglu . . .	21 Aprilie 1885	
„ C. Poteca.	5 „ 1888	
„ Al. Filipescu. . . .	22 August 1888	(Directorul prefectureĭ, înlocuitor).
„ Colonel I. Barozzi.	25 August 1888	
„ Sc. Scheleti	10 „ 1889	
„ General Dunka. .	16 Noembrie 1891	
„ Colonel Kirițescu.	18 Martie 1892	
„ I. Istrate.	29 Iulie 1894-4 Oct 1895	
„ Iancovicĭ.	13 Octombrie 1895	
„ Manolescu Sideri .	13 Ianuarie 1896	(Directorul prefectureĭ, înlocuitor).
„ T. Chintescu. . . .	19 Martie 1896	Actualul. Oct. 1896

TABLOUL LIT. H.

TABLOŬ

de comandanțiĭ Divisieĭ active și Șefiĭ de Stat-major.

COMANDANȚII DIVIZIEI		ȘEFII DE STAT-MAJOR	
GRADUL ȘI NUMELE	Timpul funcționăreĭ	GRADUL ȘI NUMELE	Timpul funcționăreĭ
D. General Anghelescu Gheorghe	1878 Octombrie	D. Lt.-colonel Argintoianu.	1878 Octombrie
„ „ Racoviță Dumitru. . .	1881 Aprilie 1	„ Maior Iatropol	1881 August 1
„ Colonel Vlădescu Mateiŭ	1882 Maiŭ 1	„ „ Basarab.	1882 Maiŭ 10
„ „ Voinescu Serghie . . .	1882 Maiŭ 1 (plecat în cong. [illegible])	„ Lt.-colonel Capităneanu. . . .	1883 Martie 16
„ „ Mărculescu Gheorghe	1882 Maiŭ 1	„ „ Giossan.	1883 Aprilie 1
„ „ Voinescu Serghie . . .	1882 Noembrie 22	„ „ Boteanu.	1890 Maiŭ 10
„ Lt.-colonel Peiu	1882 Decembrie 8	„ Maior Lambru	1890 August 30
„ Colonel Kirițescu	1882 Decembre 19	„ Lt.-col Gussi	1891 Noembrie 28
„ General Barozzi	1883 Martie 6	„ „ Georgescu Andronie	1893 Maiŭ 10, actualul
„ „ Dunka Iulius	1885 Februarie 1		
„ „ Ipătescu Gr.	1891 Noembrie 28		
„ „ Cantili Gr.	1894 Aprilie 8		
„ Colonel Livedianu Al.	1805 Maiŭ 10		
„ General Pilat	1895 Iulie 30		
„ „ Poenaru Const.	1895 Octombrie 4, actualul		

TABLOUL LIT. L.

Tabloŭ de Corpurile de trupă saŭ fracțiunĭ, carĭ 'șĭ-aŭ avut reședința în Constanța.

	CORPURI SAU FRACȚIUNI	Venit la:	Plecat la:	Venit la:	Plecat la:	TIMP Anĭ	TIMP Lunĭ	A câta óră	OBSERVAȚII
INFANTERIE	Batalionul I Vênătorĭ	18 Aprilie 1885	12 Maiŭ 1886	—	—	1	1	I	
	" II "	24 August 1891	10 Aprilie 1893	—	—	1	$7\frac{1}{2}$	I	
	" III "	8 Aprilie 1893	21 Aprilie 1895	—	—	2	—	I	
	" IV "	23 Noemb. 1878	26 Februar. 1879	—	—	—	3	I	
	" VI "	1 Octomb. 1896	—	—	—	—	—	—	Înființ. la 1 Oct. 96
	Regim. I Linie	16 Aprilie 1890	29 Aprilie 1891	—	—	1	—	I	
	" II "	27 " 1882	16 Maiŭ 1884	—	—	2	$\frac{1}{2}$	I	
	" III "	17 Maiŭ 1887	23 Maiŭ 1888	29 Aprilie 1891	24 August 1891	1	4	II	
	" IV "	7 Maiŭ 1886	22 Maiŭ 1887	16 Maiŭ 1888	16 Aprilie 1890	2	11	II	
	" V "	25 Februar. 1879	19 Maiŭ 1880	—	—	1	$2\frac{1}{2}$	I	
	" VI "	19 Maiŭ 1880	26 Aprilie 1882	9 Maiŭ 1884	1 Mai 1885	2	$11\frac{1}{2}$	II	
	Batalionul Dorobanțĭ Dobrogia	1 Aprilie 1884	—	—	—	—	—	—	Transf. 1 April. 88
	Regim. Dorobanțĭ Dobrogia[1]	1 Aprilie 1888	1 Maiŭ 1891	—	—	7	1[2]	—	
	" Constanța No. 34	20 Aprilie 1894	—	—	—	—	—	—	Actualul
CAVALERIE	Regim. I Roșiori	31 Maiŭ 1880	22 Aprilie 1882	8 Maiŭ 1884 14 Aprilie 1890	13 Iunie 1886 4 Aprilie 1893	7	$\frac{1}{2}$	III	
	" II "	15 Decemb. 1878	4 Noemb. 1879	22 Aprilie 1882	30 Maiŭ 1886	5	1	II	
	" III "	11 Iunie 1886	16 Aprilie 1890	13 " 1893	25 August 1894	5	$3\frac{1}{2}$	II	
	Escadronul Călărași Constanța	12 Aprilie 1884	—	—	—	—	—	—	Transf. 1 April. 95
	Regim. 9 Călărașĭ	1 Aprilie 1895	—	—	—	10[3]	—	—	
	" 12 " permanențĭ[4]	1 Ianuarie 1880	8 Maiŭ 18[illegible]4	—	—	4	5	I	Numit și Regiment de Jandarmĭ
ARTILERIE	O baterie din Reg. I Artilerie	23 Noemb. 1878	1 Aprilie 1884	—	—	5	4	I	
	Bateria II Reg. III Artilerie	13 Octomb. 1886	19 Octomb. 1887	—	—	1	—	I	
	" I " VII "	15 Noemb. 1887	24 Octomb. 18[illegible]0	—	—	2	$11\frac{1}{2}$	I	
	" II " VII "	30 Octomb. 1890	2 August 18[illegible]	—	—	4	9	I	
	" III " VII "	13 " 1886	5 Noemb. 18[illegible]	30 Octomb. 1890	2 August 1895	5	$\frac{1}{2}$	II	
Tren	Escadronul III tren[5]	22 Maiŭ 1886	—	—	—	10	—	—	Actualul

1. Numit în urmă Reg. Dobrogia No. 33 și în fine Reg. Tulcea No. 33.
2. Socotit și timpul Batalionuluĭ Dorobanțĭ Dobrogia.
3. Socotit și timpul Escadronuluĭ de Călărașĭ Constanța.
4. Acest regiment a avut de la 1 Ianuarie 1879 un escadron la Constanța, 1 Ianuarie 1880 a venit și Stat-majorul Regimentuluĭ.
5. Detașat de la Corpul al III-lea (Galați).

Tabloul litera K

TABLOŬ

de mişcarea punctuluĭ vamal Constanța pe anul 1895

LUNI	IMPORT k.	ESPORT k.	
Ianuarie	249156	8558442	
Februarie	706998	5629158	
Martie	224346	578870	
Aprilie	857486	681537	
Maiŭ	557369	791172	
Iunie	794486	355148	
Iulie	494393	1261458	
August	5063753	5254793	
Septembrie	8520226	19318300	
Octombrie	11422257	21692925	
Noembrie	4907288	10004431	
Decembrie	2417707	7929021	
Total	36165465	82055656	—
Total general	—	—	118221121

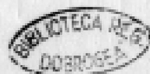

TABLA DE MATERII